

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Liina Kivisaar
ERIPEDAGOOGIDE TÖÖ SPETSIIFIKA 2024.AASTAL EESTIKEELSELE ÕPPELE
ÜLEMINEVATES KOOLIDES
Magistritöö

Vastutav juhendajad: eripedagoogika nooremlektor Tea Ausin
Juhendaja: analüütik Rein Murakas

Tartu 2025

Kokkuvõte

Eripedagoogide töö spetsiifika 2024. aastal eestikeelsele õppele üleminevates koolides 2024/2025 õppeaastast mindi Eesti üldhariduskoolide 1. ja 4. klassides üle eestikeelsele õppele. Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada koolide eripedagoogide arvamused selle kohta, milliseid muudatusi toob üleminek üldhariduskoolide eripedagoogide töösse ning mida võiks teha nende muudatustega edukamaks toimetulekuks.

Andmeid koguti veebiküsimustiku (vastas 233 üldhariduskoolide eripedagoogi) ning poolstruktureeritud lühiintervjuude abil. Selgus, et valdavalt on vastanute hoiak eestikeelsele õppele ülemineku suhtes positiivne. Probleemidena toodi välja töömahu kasvu ja keelebarjääri, mis mõjutab muu emakeelega lapsele toe pakkumist ning suhtlemist vanemaga, samuti pole üheselt selged eripedagoogi ja tavaõpetaja tegevusalade piirid üleminekuprotsessis. Tuge vajatakse õppematerjalide kohandamise osas muukeelse õpilase jaoks. Suuniseid ja abi oodatakse eelkõige Haridus- ja Teadusministeeriumilt ning kooli juhtkonnalt. Leiti, et enim võiks olla kasu temaatilistest lühiajalistest erialastest koolitustest.

Märksõnad: *eripedagoog, eestikeelsele õppele üleminek, muukeelne õpilane, HEV õpilane*

Abstract

The specifics of the work of special education teachers in schools transitioning to Estonian-language education in 2024

Starting in the 2024/2025 academic year, Estonian general education schools will switch to Estonian-language instruction in grades 1 and 4. This master's thesis aimed to determine what special education teachers think about the changes that the transition will bring to their work in general education schools and what could be done to make these changes more successful. Data was collected using an online questionnaire (233 special education teachers from general education schools responded) and semi-structured short interviews.

Most respondents had a positive attitude towards the transition to Estonian-language instruction. The problems identified included increased workload and language barriers, which affect supporting children with a different mother tongue and communication with parents. Furthermore, the boundaries between special and regular education teachers' roles in the transition process are unclear. Support is needed to adapt teaching materials for students who speak other languages. Guidance and assistance are expected primarily from the Ministry of Education and Research and school management. It was found that short-term thematic training courses would be most beneficial.

Keywords: special education teachers, transition to Estonian-language education, non-Estonian native language students, students with special educational needs

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	6
Eesti ja vene keele kui õppekeele staatus Eesti koolides.....	6
Eestikeelsele õppele üleminek.....	7
Õppekeele muutmise mõju õppekeelest erineva emakeelega õpilastele	9
Erivajadustega lapsed ja emakeelest erinev õppekeel koolis	10
Eripedagoog kui tugispetsialist ja tema roll eestikeelsele õppele üleminekul.....	12
Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	13
Metoodika.....	13
Andmekogumismeetodid.....	13
Valim	14
Andmete kogumine.....	15
Andmeanalüüs	19
Tulemused	19
Arutelu.....	33
Tänu sõnad	37
Autorsuse kinnitus.....	37
Kasutatud kirjandus.....	38
Lisad	
Lisa 1. Küsimustik	

Sissejuhatus

Eesti keel on Eesti riigikeel, meie maa inimeste peamine suhtluskeel ja ühiskonna toimimise keel. Ilma hea riigikeele oskuseta piirab inimene oma võimalusi nii edasiõppimiseks kui ka töötamiseks (Klaas-Lang, s.a.).

Eesti NSVs käisid eri emakeelega lapsed eraldi koolides ja õppisid eri õppekavade alusel. Pärast Eesti iseseisvuse taastamist on vene õppekeelega koole püütud korduvalt ja erineval moel ülejäänud Eestiga tihedamalt siduda (Kiisla, 2023). Vene koolides hakati õpetama Eesti õppekavade järgi, kuid õppekeeleks jäi endiselt vene keel; vene koolide tarbeks tõlgiti eesti õppekirjandus vene keelde. 1993. aastast sätestab põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, et vene koolid lähevad järk-järgult üle eesti õppekeelele, kuid ülemineku tähtaegu on korduvalt korrigeeritud (Vahtramäe, 2023).

Eesti riik ja haridussüsteem on viimastel kümnenditel teinud läbi mitmeid kardinaalseid muutusi (Masso & Kello, 2010). Eesmärgiks on pakkuda kõigile Eesti lastele, olenemata emakeelest, võimalust omandada kvaliteetne eestikeelne haridus (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], 2024), et neil oleks lihtsam järgmistes õppeastmetes ja tööturul end realiseerida (Kiisla, 2023). Selle täideviimiseks läksid alates 1. septembrist 2024 eestikeelsele õppele üle üldhariduskoolide 1. ja 4. klassid. Seega on ka seni vene õppekeelega koolide 1. ja 4. klassides nüüdsest õppekeeleks eesti keel. Eestikeelsele haridusele ülemineku põhikoolis lõpeb 2030. aastal, mil kõik eesti keelest erineva emakeelega lapsed õpivad eesti keeles ja eestikeelses õpikeskkonnas (HTM, 2024).

Käosaar (2024) tõdes, et ülemineku eestikeelsele õppele ei ole kerge ülesanne. Küsimus ei ole vaid ainult ühe või teise aine õpetamises teises keeles, vaid õppimise ümbermõtestamises ja õppeprotsessi tänapäevastamises. Samal ajal on väga oluline protsessiga alustada, sest me ei tohi kaotada veel ühte põlvkonda noori, kes on kooli lõpetades seatud ühiskondlikult nõrgemasse positsiooni nii keelte valdamise kui ka õpioskuste osas. Klaas-Lang (s.a.) sõnul on iga algus raske: kui esimene kokkupuude eesti keelega toimub alles koolis, vajab muukeelne õpilane kindlasti kooli tuge, et kohaneda senitundmatu keele, aga ka uute suhtlusnormidega.

Tänu kasvavale keelelisele ja kultuurilisele mitmekesisusele jõuab koolide eripedagoogide juurde järjest rohkem muukeelseid õpilasi, kes vajavad tuge mitte ainult õppimises, vaid ka keele omandamises, suhtlemises ja koolikeskkonnaga kohanemisel. Eripedagoog ei toeta enam üksnes traditsioonilises mõistes „erivajadusega“ last, vaid on üha sagedamini võtmeisik keelelise arengu, eneseväljenduse ja õpistrateegiate kujundamisel.

Tema roll muukeelsete õpilaste toetajana on tänases haridusruumis olulisem kui kunagi varem, kuna keeleõppe ja õpiraskuste piiride hägustudes vajatakse professionaali, kes suudab hinnata õppijat terviklikult. Eripedagoog aitab õpetajal mõista, millele tuleks tähelepanu pöörata ja milliseid õppimisstrateegiaid rakendada ning toetab õpetajat kohanduste tegemisel.

Teoreetiline ülevaade

Eesti ja vene keele kui õppekeele staatus Eesti koolides

Nõukogude ajal välja kujunenud venekeelne üldhariduskoolivõrk moodustas Eesti iseseisvuse taastamise ajal umbes ühe kolmandiku kogu haridussüsteemist. Okupatsiooniajal toimus õppetöö vene koolis Vene NFSV õppekavade järgi. Eesti keele õpetamise tase oli sisuliselt olematu. Peatselt pärast iseseisvuse taastamist 1991.a. võttis Riigikogu vastu otsuse, et vene õppekeelega kool peab muutuma eestikeelseks ning sellest peab saama Eesti ühtse haridussüsteemi osa (Tomusk, 2019).

Hakati ellu viima 1989. a vastu võetud keelseadust, millega eesti keel kuulutati Eesti riigikeeleks (Membert, 2022). Kuigi eesti ja vene keele riigistaatuslik suhe muutus Eesti iseseisvumisega ühenduses vastupidiseks, ei toonud see kaasa vajalikke muudatusi hariduses. Iseseisvuse taastamise järgselt jätkati eesti keele õpetamist vene üldhariduskoolis põhimõtteliselt endisel, nõukogudeaegsel viisil – traditsioonilisel võõrkeeleõppe meetodil: eesti keelt õpetati ainult eesti keele tunnis ja kogu muu õpe toimus vene keeles (Vare, 2001). Formaalselt oli eesti keel tagasihoidlikus mahus küll vene koolide õppekavas, kuid tihti seda reaalselt ei õpetatud ja mitmel elanike rühmal oli õigus selle õppimisest vabastusele (nt sõjaväelaste jt roteeruva elukutsega vanemate lastel) (Tammaru, 2017). OECD PISA uuringu tulemused näitavad, et Eesti pakub maailma parimat venekeelset haridust, kuid see jääb eestikeelsest haridusest keskmiselt ühe õppeaasta võrra maha. Puudub ka kaasaegne venekeelne õppevara ning Eestis ei ole vene õppekeelega koolidele õpetajaid ette valmistatud juba mitu kümnendit (HTM, 2025). Kauga aega on toiminud justkui kaks paralleelset süsteemi: eesti ja vene õppekeelega kool (Pöder *et al.*, 2017). Vene õppekeelega koole on küll korduvalt püütud reformida ja ülejäänud Eestiga tihedamalt siduda, kuid oodatud tulemusi pole saavutatud (Pöder & Lauri, 2024).

Haridussilm.ee (2025) andmetel õppis üldhariduses 2022/2023 õppeaastal statsionaarses õppes 162919 õpilast, neist 137370 õpilase õppekeeleks oli eesti ja 24175 õpilase õppekeeleks vene keel. 2023/2024 õppeaastal õppis statsionaarses õppes 163649 õpilast, neist 139488 eesti ja 22749 vene keeles. 2024/25. õppeaastal õpib statsionaarses

õppes kokku 162982 õpilast, neist 145862 õppekeeleks on eesti keel, 15710 õpilaste õpib vene keeles. Ajavahemikul 2022-2025 on venekeelsete õpilaste osakaal vähenenud ligi 35% .

Sünnipäraselt on lapsele kaasa antud eeldused keelt omandada, kuid selle võime realiseerimiseks on vaja keskkonda, eelkõige sisendit (Padrik & Hallap, 2020). Senine eesti keele õppe korraldus ei ole taganud, et vene õppekeelega põhikooli lõpetajad omandaksid Eestis edukaks edasiõppimiseks vajaliku eesti keele oskuse (Kallas, 2023). Põhikooli lõpuks peaks õpilane olema omandanud eesti keele oskuse tasemel B1 (iseseisev keelekasutaja). Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus on aastaid olnud alla ootuste (Simson, 2023). Kuigi Eestis on koole, kus põhikooli lõpetajatest peaaegu kõik oskavad eesti keelt vähemalt põhikooli lõpuks nõutud tasemel, ei ole eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskuse tase Eestis tervikuna viimastel aastatel paranenud nii palju, kui on planeeritud (Selliov, 2016). Perioodil 2005–2020 jõudis B1-tasemeni vaid 63% lõpetajaid, kuigi riiklik eesmärk 2020. aastaks oli 90% (Simson, 2023). See pärsib muukeelsete noorte edasiõppimise ja tööturu-alaseid võimalusi (Membert, 2022). Samale probleemile juhitakse tähelepanu ka OECD Eesti kõrghariduse ülevaates. Kuna kõrgkoolides toimub õppetöö eesti keeles, on eesti keelt kõnelevad õpilased soodsamas olukorras (Huisman *et al.*, 2007).

Eestikeelsele õppele ülemineku

12.12.2022 võttis Riigikogu vastu seadusemuudatused, mis on vajalikud täielikuks eestikeelsele õppele üleminekuks aastatel 2022-2030 (HTM, 2024). Dubolazovi (2024) sõnul on eestikeelsele õppele ülemineku näol tegu haridusvaldkonna viimaste kümnendite ühe ambitsioonikama eesmärgiga.

Tegemist on viimase sammuga pikas järkjärgulises protsessis, mis sai alguse pärast Eesti taasiseseisvumist. Eesti keeleseisundi aruandes tuuakse esile, et eesti keel on küll Eesti riigikeel ja Euroopa Liidu ametlik keel, kuid riigis on piirkondi ja valdkondi, kus tema staatus on madalam (Lukk, et al., 2017).

2015. aasta Inimõiguste Instituudi uuringus, kus mõõdeti ka enesehinnangulist keeleoskust, selgus, et Ida-Virumaal on eesti keeles võimelised vähemasti algtasemel rääkima vaid 42% elanikkonnast. Tegemine on siiski olulise edasimineku, aastal 1989 toimunud rahvaloenduse andmetel oskas eesti keelt vaid 14% venekeelsest elanikkonnast (Rannut, 2015).

Eesti inimarengu aruandes on välja toodud, et elamine Tallinnas venekeelsetes linnaosades võimaldab olmes hakkama saada eesti keelt kasutamata (Rannut, 2017). Ka Lätis, kus ülemineku riigikeelsele haridusele algas paar aastat varem, on probleeme

piirkondades, kus suur osa elanikkonnast on venekeelsed. Keeruline on keelt praktiseerida, kuna pole piisavalt läti keele valdajaid ning raske on koolidesse läti keelt kõnelevaid õpetajaid leida, kuna nad mõistavad milliste raskustega tuleb silmitsi seista (Tanajeva, 2024).

Protassova (2002), kes on kirjutanud Läti kakskeelsest haridusest, toob välja, et kuigi standardiseeritud koolilõpueksamid ja ülevaade õpilaste tulevastest karjäärivõimalustest võivad anda teatud määral tagasisidet keeleõppe lähenemisviiside edukuse kohta, ei anna need piisavat ülevaadet igapäevasest suhtlusest kakskeelsetes klassides. On küllaldaselt infot selle kohta, et läti keelt emakeelena kõnelejad suhtlevad läti keelt õppijatega tavaliselt vene keeles, sest nii on mõlemale osapoolle lihtsam.

Memberg (2022) uuris oma magistritöös koolidirektorite, ametnike ja lapsevanemate hoiakuid ja suhtumist eestikeelsesse haridusse Jõhvis ja Kohtla-Järvel. Ametnike ja koolidirektoritega (10 inimest) viidi läbi veebipõhine intervjuu. Selgus, et 30% pooldab aeglasemat üleminekut eestikeelsele õppele ja leiab, et esmalt tuleks lahendada õpetajate puuduse probleem, koostada kindlad juhised, kuidas peaks üleminek toimuma, ja alles selle järgselt saab rääkida üleminekust.

Tartus viidi 2024. aastal läbi küsitlus, et välja selgitada vene õppekeele koolides ja lasteaedades käivate õpilaste vanemate suhtumine eestikeelsele haridusele üleminekusse. Küsitluses osales kokku 202 vastajat, kellest 80% olid kooliõpilaste ja 20% lasteaialaste vanemad. Ligikaudu kolmveerand lapsevanematest olid nõus, et eestikeelsele õppele üleminek parandab laste võimalusi nii edasisel haridustel kui ka tööturul. Lisaks näevad lapsevanemad eesti keelt olulise osana Eesti Vabariigi ühiskonnast. Lasteaias käivate laste vanemad on mõnevõrra optimistlikumad eestikeelsele haridusele ülemineku suhtes, uskudes, et eestikeelne haridus tagab nende lastele Eestis rohkem võimalusi ja laiendab nende sõprus- ja suhtlusvõrgustikku (Kivistik *et al.*, 2024).

Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu ülevaates tõi Lauristin välja, et muukeelsete laste vanemad muretsesid, kas õpetajad on piisavalt ette valmistatud mitmekeelses klassis õppetöö korraldamiseks ning kas koolidel olemas selleks vajalikud õppematerjalid ja vahendid. Ligi pool vastanud muukeelsete laste vanematest leidsid, et õpetajate ja tugipersonali puudus koolides mõjub eestikeelsele haridusele ülemineku takistavalt (Voog, *et al.*, 2023).

Kakskeelseid lapsi, peresid ja institutsioone erinevates riikides uurinud Protassova (2002), toob välja, et ükskõik kui motiveeritud inimesed ka poleks, võib teises keeles vabalt hakkama saamine olla väga keeruline. Seda on oluline meeles pidada suhtlemisel inimestega, kelle jaoks domineeriv keel ei ole emakeel. Selleks, et teha oma elustiilis suur muutus ja

minna üle uuele põhikeelele, võib kuluda kahe-kolme põlvkonna jagu aega. See, et inimesed räägivad sama keelt, ei tähenda tingimata, et nad tunnevad ennast samasse kultuuri kuuluvana.

Õppekeele muutmise mõju õppekeelest erineva emakeelega õpilastele

2024/2025 õppeaastast korraldatakse vene õppekeelega koolides eesti keele õpet üleminevates klassides kahe erineva ainekava alusel. 1. klass alustab õppimist eesti keele ainekava ja 4. klass jätkab õppimist eesti keele kui teise keele ainekava alusel (HTM, 2024).

Kahes keeles rääkiv laps peab toime tulema mõlemas keeles häälikute eristamise ja analüüsimisega, grammatika süsteemide, sõnavara omandamise ja teiste keerukate keeleliste toimingute sooritamisega. Kui kahe keele mõjuväljas kasvav laps ei saa piisavat tähelepanu ja individuaalset keelelist tuge, võib kujuneda suutmatus end mitte kummaski keeles arusaadavalt väljendada (Oks, 2016).

Kasemetsa jt (2013) uurimistulemused näitasid, et õpetajate hinnangul on 40% muukeelsetel õpilastel õppetöös raskusi tulenevalt vähesest õppekeele oskusest. Kuigi muukeelsed õpilased saavad enamasti esimeses klassis hakkama, tekivad neil eesti keele piiratud oskuse tõttu raskused tekstide mõistmisega, lugemisega, kirjutamisega ning enda arusaadavalt väljendamisega, mis omakorda tekitab raskusi õppesisu omandamisel erinevates õppeainetes. Sarnaseid probleeme on välja toodud ka teiste riikide uuringutes, mis käsitlevad muukeelsete õpilaste kohanemist teises keelekeskkonnas. Ameri & Asareh (2010) uurisid Iraanis esimeses klassis õppivate türgi ja arabia keelt rääkivate laste hakkamasaamist pärsiakeelses koolis. Lastel oli raskusi pärsia kõnekeelest arusaamisega õppeaasta esimestel kuudel ning see põhjustas probleeme õpetajate juhustest ning tekstide sisust arusaamisel. Kuna lapsed ei tundnud hästi ka tähti, tekkisid probleemid lugemisega – nad ei osanud koostada lauseid ega iseseisvalt tekste kirjutada.

Seepeter (2014) viis läbi uurimuse, mille eesmärk oli välja selgitada, kuidas arenevad Eesti koolis koos õppivad eesti- ja kakskeelsed 3.–4. klassi õpilased. Analüüsiiti 25 klassikomplekti, kus õppisid koos nii eesti- kui ka kakskeelsed lapsed. Arvesse läks õpilase vaimse võimekuse tase 3. klassis ja tema edaspidised tulemused 5. klassi matemaatikas ja eesti keele mõistmises. Tulemused osutasid, et aineõppele ülemineku perioodi alguseks (5. klass) olid matemaatikateadmised kakskeelsetel õpilastel jõudnud sarnasele tasemele kui samas õpikeskkonnas õppivatel eestikeelsetel lastel, ent eesti keele mõistmises püsis kakskeelsete rühm kõigil kolmel aastal (3.–5. klass) oluliselt kehvemal tasemel võrreldes eestikeelsetega. Uurimuse autor tõi välja, et võimekusele mittevastav madalam akadeemiline

tase oli iseloomulik just keskpärase võimekusega kakskeelsetele lastele. Tema sõnul moodustavad need õpilased kakskeelsete hulgas riskirühma. Õpetajad peaksid seda teadvustama, et nende arengut paremini toetada.

Uuringu “Eestikeelsele haridusele üleminek Tartu linnas” (Kivistik *et al.*, 2024) tulemustest selgus, et muukeelsed lapsevanemad tunnevad muret, kuidas eestikeelsele õppele üleminek hakkab mõjutama nende lapse haridusteed. 84% vanematest oli arvamusel, et emakeelest erinevas keeles õppimine toob lapsele kaasa märkimisväärset lisakoormust. 64% vanematest leidis, et see tekitab lapsele psühholoogilist stressi ja pingeid. Lisaks arvas ligikaudu kolmveerand lapsevanematest, et nende koormus lapse abistamisel kodutöodes suureneb ja lapse õppeedukus halveneb või omandatakse halvemini neid õppeaineid, kus õpe toimub emakeelest erinevas keeles. Kuigi lapsevanemate tunded seoses üleminekuga eestikeelsele õppele on endiselt vastakad, oli vastajate seas mõnevõrra rohkem rahulolevaid vanemaid. Mida paremini kodu- ja koolikeskkond ühilduvad, seda tõenäolisem on kultuuriline ja sotsiaalne rikastumine (Protassova, 2002).

Erivajadustega lapsed ja emakeelest erinev õppekeel koolis

Õigus kvaliteetsele haridusele on kõigil lastel. Hariduslike erivajadustega laste puhul seavad nende bioloogilised ja/või keskkonnast tulenevad eripärad nad olukorda, kus õppimine ei toimu tavapärasel viisil. PGS § 46 järgi on haridusliku erivajadusega õpilane sh see, kelle kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses või õppekeskkonnas, taotletavates õppetulemustes või õpetaja töökavas. Sellest määratlusest lähtuvalt on paljud mitmekeelsed õpilased koolis nn HEV õpilased, kes vajavad täiendavat tuge eesti keele omandamisel. Kui aga puudulik eesti keele omandamine tuleneb mingist erivajadusest (mitte lihtsalt vähesest kokkupuutest selle keelega), on tegemist lapsega, kelle arengu toetamine on tõsine väljakutse kõikidele õpetajatele ja tugispetsialistidele (Padrik & Hallap, 2020).

Haridus- ja Teadusministeeriumi 2019. aasta andmetel vajas üldist tuge iga seitsmes õpilane. 2024. aasta andmete põhjal juba pea iga viies üldhariduskooli õpilane, kokku ca 29 000 õpilast (HTM, 2024). Kuna koolides alustavad õpinguid väga erineval tasemel eesti keelt valdavad kakskeelsed õpilased, on õpilase õpingute ja keeleoskuse arengu toetamiseks oluline välja selgitada nende esimese ja võimaluse korral ka teise keele oskuse tase (Paulus, 2019). Teadusuuringute tulemused näitavad, et enamasti on HEV lapsed suutelised sobiva toe olemasolu korral mitut keelt (eri tasemel) omandama. Küsimuseks on, millist tuge sh täiendavaid ressursse ja keskkonda nad selleks vajavad (Padrik & Hallap, 2020). Eestis on

vene logopeede/eripedagooge, kellega saab konsulteerida eesti - vene kakskeelse lapse kõnearengu osas, kuid neid, kes valdaksid kõne arengu spetsiifikat teistes keeltes peale eesti või vene keele, teadaolevalt pole (Hallap, 2006).

Zhang & Choh (2010) vaatlesid oma artiklis, millised on olnud peamised probleemid kakskeelsete erivajadusega laste õpetamisel USA-s Californias. Välja toodi pädevate kakskeelsete eripedagoogide vähesus, mistõttu õpilased ei saa vajalikku abi. Artikli autorid leidsid, et õpetajatel on raskusi selle eristamisel, kas piiratud keeleoskus on tingitud puudest või vähesest keeleoskusest. Sarnasele järeldusele jõudsid ka (Biza & Giannakou, 2024) kes uurisid kakskeelseid sisserändaja taustaga õpilasi Kreekas. Nad leidsid, et sellistel lastel tekivad sageli õpiraskused akadeemiliste keeleoskuste probleemide tõttu. Õpetajad võivad neid raskusi valesti tõlgendada düsleksiana, mille tulemusel kakskeelsed õpilased paigutatakse õpiraskustega õpilastele mõeldud spetsiaalsetesse klassidesse. Autorid leidsid, et on vaja laiendada õpetajate arusaama kakskeelsete õpilaste õpidünaamikast võrreldes nende ükskeelsete eakaaslastega. Ozfidan & Hos (2023) leidsid oma uuringus, et õpetajate hoiakud ja uskumused ning see, kuidas õpetajad tajuvad mitmekeelset õppijat, aga ka enda praktilist valmisolekut sellist õpilast toetada, omab suurt mõju lapse õppeedukusele. Samale seisukohale jõudsid ka Burr & Burho (2022), kes tõid välja, et õpilase õpivajaduse olemuse eristamine võib olla keeruline ja ohukohaks on siin võimalus, et HEV õppele satub õpilane, kellel mahajäämus või tegelikult olla tingitud vähesest keeleoskusest.

Aindriú jt (2024) uuringust selgus, et ükskeelsed õpetajad ei teadnud, kuidas õpetada mitmekeelseid õpilasi, kuna nad ei mõistnud nende emakeelt. Mitmekeelsed õpetajad seevastu polnud päris kindlad, millal võib pakkuda muukeelsele õpilasele tuge tema emakeeles (Aindriú *et al.*, 2024).

Projekti „Muukeelne laps eesti koolis“ (Pulver & Toomela, 2012) raames tehtud uuringus tuli välja, et täiesti ühtset tugisüsteemi muukeelsetele lastele eesti koolis ei ole. Kuigi õppekeelest erineva emakeelega õpilastele võib vajadusel rakendada kõiki tugisüsteeme, mis on riiklike õppekavadega määratletud (Soll & Palginõmm, 2011), toob Eesti keele arengukava 2021-2035 kitsaskohana välja, et muu emakeelega laste jaoks pole tugiteenused piisavalt kättesaadavad (HTM, 2021).

Pogodajeva (2023) sõnul peaksid haridusliku erivajadusega õpilased eesti õppekeelele üle minema pehmelt ja paindlikult, et kool saaks katsetada mitmesuguseid võimalusi ja leida

neist sobivaima. Samuti on vaja süsteemi ja teadmist, milliste põhimõtete järgi üleminek toimub, sest õpetajal on lihtsam, kui ta teab, mis teda ees ootab.

Eripedagoog kui tugispetsialist ja tema roll eestikeelsele õppele üleminekul

1968. aastal avati TRÜ-s vastuvõtt defektoloogia erialale, õpe kestis viis aastat. Rõhuasetus õpingutes oli intellektipuudega laste õpetajate ettevalmistamisel. 1990. aastatel taasiseseisvunud Eestis käivitus HEV laste integratsioon, mis tõi kaasa erirühmade ja klasside arvu vähenemise. Aastal 2002 mindi üle 3+2 õppekavale, mis tõi kaasa spetsialiseerumise magistriõppes õpiraskuste pedagoogiks ja logopeediks. Endiselt oli õppes väga suur ühisosa, mis võimaldas magistriõppe lõpetajatel töötada mõlemal erialal. Alates 2010. aastast õpetatakse üliõpilasi uuendatud bakalaureuseõppekava ja alates 2013. aastast uuendatud magistriõppekava järgi (Padrik, 2013).

1993. aasta sügisel loodi Tallinna Ülikoolis Kasvatusteaduste Instituudis eri- ja sotsiaalpedagoogika osakond. Vastavalt Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituudi tollaegsele struktuurile ja eesmärkidele loodi kasvatusteaduste üldõppekava sees 1997. aastal spetsialiseerumisvõimalus eripedagoogikale. Iseseisev magistriõppekava eripedagoog-nõustajate ettevalmistamiseks loodi 2001. aastal (Mägi, 2013).

Eripedagoogi kutsestandard koostati aastal 2013. Kutsestandardit ja kutse andmist koordineerib SA Kutsekoja juures asuv Hariduse Kutsenõukogu. Eripedagoogi kutsestandardi loomine andis tõuke eripedagoogide selgemaks eristamiseks õpetajatest (Heilu & Hendrikson, 2021). Eripedagoogi kui tugispetsialisti roll koolis on eakaaslastest eristuva õppija arengu toetamine ja suunamine, arvestades õppekava(de) nõuete ja võimalustega (Kutsestandard, 2024).

Kui varem oli eripedagoogi näol tegemist eelkõige erivajadustega õppijate õpetajaga, kes töötas lastega erirühmades ja -klassides, siis viimase kümne aasta jooksul on eripedagoogist saanud pigem tugispetsialist. See tähendab, et peale õpetamise kuuluvad tema tööülesannete hulka ka õpetajate, lapsevanemate ja kooli juhtkonna nõustamine erivajadustega õppijate teemal (Häidkind & Kivirähk, 2018). Mulholland ja O'Connor (2016) tõid oma uuringus välja, et kui õppetöö ajal toetab on õpetajat eripedagoog, on haridusliku erivajadusega õpilased rohkem kaasatud ning paranevad ka nende akadeemilised tulemused.

Tugispetsialiste oli puudu juba enne kaasava hariduse kontseptsiooni rakendamist. Nõudlus on nüüd märgatavalt tõusnud. Neid on kaasavas koolis/lasteaias vaja rohkem. Lisaks on eripedagooge ja logopeede vaja ka tekkinud nõustamis- ja rehabilitatsioonikeskustes.

Tugispetsialistide tööpõld on laienenud, ettevalmistuse mahus pole aga muudatusi toimunud. Järjest enam on hakatud lähtuma põhimõttest, et esmatasandi sekkumisel on võtmeisik õpetaja. Praegune õpetajakoolitus ei anna selleks paraku veel piisavalt vajalikke oskusi (Padrik, 2017).

Töö autor võib isikliku kooli tugimeeskonnas töötamise kogemuse põhjal öelda, et vaatamata asjaolule, et kõigi koolis töötavate tugispetsialistide eesmärk on aidata abivajajat, jäävad mitmed tuge vajavad õpilased ressursside nappuse tõttu märkamata või vajaliku toeta. Erivajadustega ja muu kodukeelega õpilased vajavad sageli rohkem aega ja toetust uue keelekeskkonnaga kohanemiseks kui kool seda pakkuda suudab. Võib eeldada, et eestikeelsele õppele üleminek toob kaasa täiendavaid muudatusi tugispetsialistide töö sisus ja koormuses. Eelnenust lähtuvalt soovis magistritöö autor teada saada, kuidas teadvustaavad ja hindavad üldhariduskoolide eripedagoogid üleminekut ja sellega seotud probleeme.

Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva **magistritöö eesmärgiks** oli välja selgitada üldhariduskoolide eripedagoogide arvamused, milliseid muudatusi toob üleminek eestikeelsele õppele üldhariduskoolide eripedagoogide töösse ning mida võiks teha nende muudatustega toimetulekuks.

Töö eesmärgist tulenevalt ning eelnevalt esitatud ülevaates välja toodust lähtuvalt püstitati järgnevad **uurimisküsimused**:

1. Millised on üldhariduskoolide eripedagoogide senised kogemused toe pakkumisel eesti keelest erineva õppe- ja kodukeelega õpilastele?
2. Kuidas hindavad eripedagoogid oma pädevust pakkuda erialast tuge muukeelsele lapsele eesti keeles?
3. Milliseid täiendavaid teadmisi ja oskusi vajavad eripedagoogid seoses eestikeelsele õppele üleminekuga?
4. Milline võiks olla tugisüsteem nende teadmiste ja oskuste omandamiseks?

Metoodika

Andmekogumismeetodid

Magistritöö raames uuriti koolide eripedagoogide arvamusi muudatustest eripedagoogide töös seoses eestikeelsele õppele üleminekuga ja võimalustest nende muudatustega toimetulekuks.

Selle info saamiseks koostas töö autor küsimustiku (vt lisa 1), millele sai vastata nii eesti kui ka vene keeles. Küsimustik koostati Tartu Ülikooli veebiküsitluste keskkonnas LimeSurvey.

Küsimustik koosnes neljast plokist, 56 küsimusest (nii valikvastustega kui ka avatud küsimused: soovi korral sai vastuseid täiendada omapoolsete tekstiliste kommentaaridega). Küsimustikuga tutvusid ja lisasid sinna mõningaid täiendusi ja parandusi ka Haridus- ja Teadusministeeriumi eestikeelsele õppele üleminekuga seotud töötajad.

Küsimustik läbis 5 proovitestimist, mille eesmärgiks oli välja selgitada, kas küsimused on vastajate jaoks arusaadavalt sõnastatud, nendele vastamine mugav ja kas vastajad mahuvad välja pakutud ajalimiiti. Piloteerimisse kaasati võimalikult eri tüüpi eripedagooge lähtuvalt nende taustast (nt. keele ja staaži alusel). Saadud kommentaaride ja tagasiside põhjal tehti küsimustikus korrekture. Küsimustiku täitmiseks arvestatud orienteeruvat ajakulu (10 minutit) pidasid pilootuuringus osalejad optimaalseks. Piloteerimise käigus saadud andmeid uuringu tulemuste hulka ei arvestatud.

Uurimisprotsessi käigus tekkis autoril küsimus, miks vastanute hulgas on vähe vene taustaga ja kuni üleminekuni vene keeles tegutsenud eripedagooge (nii olid vene keeles erialase hariduse saanud esindatud vaid 7 vastusega, Ida-Virumaalt oli 11 vastanut ja ka suure vene õppekeelega koolide arvuga Tallinn oli kergelt alaesindatud), kas nad lihtsalt ei vastanud küsimustikule või ongi sääraseid eripedagooge vähe. Et antud küsimuses selgust saada ja vene õppekeelega eripedagoogide probleeme täiendavalt kaardistada, viis töö autor läbi poolstruktureeritud lühiintervjuud tugispetsialistidega, kes kuni eestikeelsele õppele üleminekuni töötasid vene õppekeelega üldhariduskoolides.

Valim

Veebiküsitluses kasutati kõikset valimit. Valimi moodustasid Eesti üldhariduskoolide eripedagoogid. Haridussilm.ee andmetel töötas 2022/2023 üldhariduskoolides 432 eripedagoogi, 2023/24 õppeaastal 457, 2024/2025 õppeaastal 497. Avalikest allikatest (põhiliselt koolide veebileheküljed) ja isiklike kontaktide kaudu kogutud eripedagoogide e-posti aadresside andmebaasis, mille alusel uuringukutseid saadeti, oli 424 kirjet (lõppseis viimase meeldetuletuse saatmise ajal, mõned kirjed lisati ja aadressid täpsustati ning vigaseid kirjeid (aadresse) parandati ning kustutati uuringu käigus, kokku käis andmebaasist läbi 450 kirjet), seega sai küsimustiku link saadetud valdavale osale Eesti üldhariduskoolides töötavatest eripedagoogidest.

Temaatilised lühiintervjuud käsitlesid eripedagoogiliste teenuste osutamist vene õppekeelega koolides. Kokku intervjuueeris töö autor kahte eripedagoogi ja kahte logopeedi.

Logopeedid said valitud Ida-Virumaa esindajatena eelkõige sellepärast, et nad kõrvaltvaatajatena, kuid samas siiski tugimeeskonna liikmetena, avaldaksid oma arvamust eripedagoogide vähesuse kohta Ida-Virumaal. Lisaks olid selle piirkonna eripedagoogide kontaktid magistr töö küsitluse kaudu juba ammentatud. Logopeedide kontaktid leidis töö autor koolide kodulehtedelt. Mõlemad intervjueeritavad on töötanud vene õppekeelega koolides ning elavad ja töötavad jätkuvalt Ida-Virumaal.

Teised kaks intervjueeritavat olid vene õppekeelega koolide eripedagoogid, kelle kontaktid sai töö autor kolleegide kaudu.

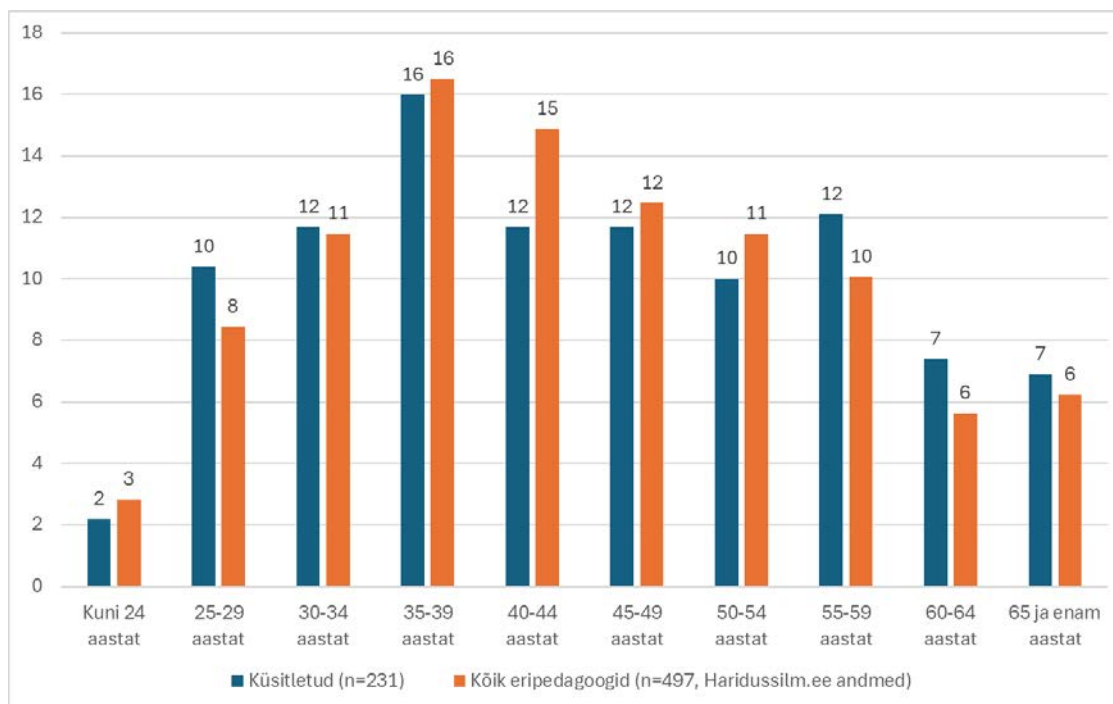
Andmete kogumine

2024. aasta septembris pöördus töö autor eelnevalt koostatud üldhariduskoolide eripedagoogide e-post aadresside andmebaasi kasutades eripedagoogide poole palvega, et nad vaastaksid neile saadetud veebiküsimustikule. Et andmete kogumine oleks kooskõlas uurimiseetika põhimõtetega, informeeriti osalejaid uuringu eesmärkidest. Küsimustiku täitmine oli vabatahtlik, vastajad jäid anonüümseteks ning uuringus osalemisest oli võimalik loobuda. Küsimustiku täitmiseks oli esialgselt planeeritud ajavahemik üks kuu.

Veebiküsitluse tegelikuks vastamisperioodiks kujunes ajavahemik 23.septembrist (esmase kutse saatmine) kuni 8.novembrini (viimase vastuse laekumine) 2024. aastal. Selle aja jooksul saadeti võimalikele vastajatele e-kirja teel põhikutse ja kuni 6 kirjalikku meeldetuletust.

22 juhul kas osaleja ise loobus küsitluses osalemisest vastava lingi kaudu, mis oli lisatud meeldetuletusele või lõpetati meeldetuletuste saatmine uuringu teostaja poolt (respondent võttis loobumise osas ise telefoni või e-posti teel ühendust).18 aadressi korral (viimase meeldetuletuse seis) saabusid tagasi veateated (sh 2 juhul oli kirjakasti mahulimiit ületatud, ülejäänud juhtudel lükkas vastuvõttev server kirja tagasi seoses aadressi puudumisega või hinnati kirja edastamiseks ebaturvaliseks, need juhtumid ei pruugi tagastusteate põhjal olla alati eristatavad). Kokku laekus 300 vastust (sh 194 lõpetatud ja 106 osalist). Andmebaasi korrastamisel eemaldati vastused, mis ei sisaldanud uuringu seisukohalt sisulist infot (reeglina oli vastaja küsimustiku lihtsalt tutvumiseks avanud). **Lõplikku andmebaasi jäi 233 vastust (193 lõpetatud ja 40 osalist).**

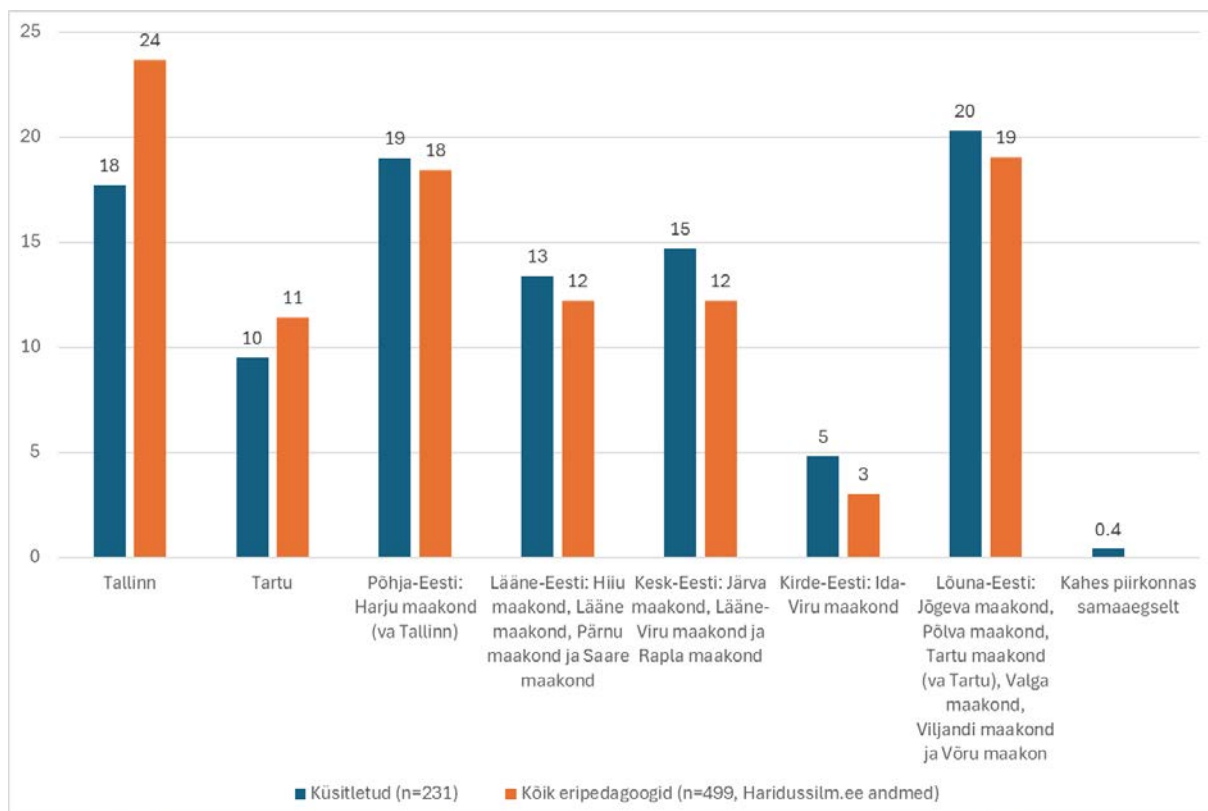
Järgnevalt võrdleme vastanuid Haridussilm.ee kaudu kättesaadavate 2024/25 õppeaasta kõigi üldhariduskoolide eripedagoogide andmetega (joonis 1).

Joonis 1. Küsitletute võrdlus üldhariduskoolides 2024. aastal töötavate eripedagoogidega vanuserühmade lõikes (%)

Haridussilm.ee andmetel töötas 2024/25 õppeaastal koolides 497 eripedagoogi. Veidi alla poole neist täitis töö autori poolt saadetud küsimustiku. Enim vastanuid kuulus vanusegruppi 35-39 aastat, mis on protsentuaalselt suurim eripedagoogide eagrupp ka Haridussilm.ee andmetel.

Kõige vähem vastanuid jäi vanusegruppi kuni 24 eluaastat. Üldiselt olid ülejäänud vanusegrupid (va kaks vanimat) uuringus suhteliselt ühtlaselt esindatud. Kõigi üldhariduskoolide eripedagoogidega võrreldes oli suhteliselt mõnevõrra vähem vastanuid 40-44 aastaste seas (15 vs 12 protsenti).

Joonis 2. Küsitlute võrdlus üldhariduskoolides 2024. aastal töötavate eripedagoogidega tööpiirkonna lõikes (%)

Haridussilm.ee andmetel (joonis 2) töötab enim (24%) eripedagooge Tallinnas. Küsitlute seas olid Tallinnas töötavaid eripedagooge 18%. Suhteliselt veidi enam oli vastajaid kõigi üldhariduskoolide eripedagoogidega võrreldes Lõuna-Eestist.

Vähe oli vastajaid Ida-Viru maakonnast, kus domineerivad venekeelse õppega koolid. Ka Haridussilm.ee andmeil on seal kõige väiksem eripedagoogide arv võrreldes ülejäänud piirkondadega. Analüüsimisse jõudnud vastustest tuli ainult 7 sellistelt eripedagoogidelt, kes olid erialase hariduse omandanud väljaspool Eestit vene keeles. Võttes arvesse ka Tallinna (samuti palju vene õppekeelega koole) veidi madalamat esindatust vastanute seas, tekkis vajadus koguda täiendavat kinnitavat infot venekeelsetes õppeasutustes eripedagoogiliste teenuste osutamise (sh sealsete eripedagoogide vähesuse) kohta. Selle eesmärgi realiseerimiseks viis töö autor läbi poolstruktureeritud lühiintervjuud vene õppekeele koolides töötavate spetsialistidega.

Kvalifikatsiooninõuetele vastab Haridussilm.ee 2024/25 andmetel 82% eripedagoogidest, st. nad omavad eripedagoogika alast magistrikraadi või sellega võrdsustatud haridustaset ja/või eripedagoogi kutset tase 7 või 8. Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate spetsialistide osakaal on 18%.

Töö autori uuringus osalenud eripedagoogidest oli nõuetele vastavaid 79% ja kvalifikatsioonile mittevastavaid 21%. Samas on positiivne see, et suur osa viimastest on lõpetanud erialase bakalaureuseõppe ja hetkel õpivad kas mõne ülikooli eripedagoogika magistriõppes või tegelevad eripedagoogi kutse taotlemisega. Väike osa, ainult 1% (3 vastanut) oli neid, kellel polnud erialast haridust ega kutset ning kes hetkel hariduse omandamise ega kutse taotlemisega ei tegelenud.

Eelnevatest andmetest lähtuvalt võib väita, et vastajad annavad suhteliselt hea ülevaate 2024/2025 õppeaasta üldhariduskoolide eripedagoogidest. Esindatud on kõik vanusegrupid ja tööpiirkonnad. Valdav enamus spetsialiste on erialase kvalifikatsiooniga või tegeleb selle saamisega.

Järgnevalt kajastame vastanuid ka nende tunnuste osas, mida Haridussilm.ee avalike andmetega otseselt võrrelda ei saa. Kõigepealt vaatleme tööstaaži.

$\frac{2}{3}$ vastanutest omavad tööstaaži alla 10 aasta ehk siis küllalt paljud on eripedagoogi hariduse omandanud suhteliselt hiljuti, seega saanud väljaõpet värskete suundade osas. 16% vaastanutest on töötanud eripedagoogina 20 ja enam aastat.

Vastajatest kolm neljandikku omab eripedagoogika alast magistrikraadi ja neljandik eripedagoogi kutset (tase 7 või 8).

Magistrikraadi või sellele vastavat haridustaset omajatest 51% on omandanud eripedagoogi eriala Tartu Ülikoolis. 45% on lõpetanud eestikeelse erialaõppe Tallinna Ülikoolis. 5% vastanutest on õppinud vene keeles väljaspool Eestit.

Kolmveerand vastajatest on osalenud erialastel täiendkoolitustel.

92% vastanutest töötab 2024/2025 õppeaastal eripedagoogina ühes koolis, ülejäänud tegutsevad mitmes õppeasutuses üheaegselt. 55% töötab koolis või koolides täiskoormusega, 16% 0,5 koormusega. 2% panid kirja, et nende koormus on 1,5 või rohkem.

2023/2024 töötas eripedagoogina põhikoormusega 180 ja 2024/2025 õppeaastal 203 vastajat.

Üle kolmveerandi vastanutest töötab põhikohaga koolis, kus õppekeeleks on ainult eesti keel. 13% töötab koolis, kus õppekeelteks on eesti ja vene keel.

Keskmiselt pakuti eelmisel, 2023/2024 õppeaastal, eripedagoogilist tuge 32 õpilasele.

Temaatilised lühiintervjuud käsitlesid eripedagoogiliste teenuste osutamist vene õppekeele koolides. Kokku intervjueris töö autor kahte eripedagoogi ja kahte logopeedi. Kõik neli tugispetsialisti, kelle poole töö autor pöördus, olid nõus intervjuus osalema. Intervjueritavate töökogemus jäi vahemikku 1-32 aastat. Kahe tugispetsialistiga kohtus töö autor isiklikult ja kahega viis läbi intervjuu telefoni teel. Intervjueritavatele selgitati

uurimuse sisu ja osalejatelt küsiti luba intervjuu salvestamiseks, millega kõik olid nõus. Intervjuud viidi läbi 2025. aasta jaanuaris ja veebruaris. Vastanutest kaks töötavad 2024/2025 õppeaastal üldhariduskoolis tugispetsialistina, ka ülejäänute praegune tegevus on seotud tugiteenuste osutamisega.

Andmeanalüüs

Küsimustiku abil saadi vastajatelt nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid (tekstilised vastused avatud küsimustele) andmeid. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimine annavad erisugust informatsiooni, kuid ühendatuna võivad nad teineteist täiendada (Õunapuu, 2014). Kvantitatiivsete andmete töötlemiseks kasutati statistikapaketti IBM SPSS Statistics ja MS Excelit (viimast eelkõige graafilise väljundi vormistamiseks). Analüüs hõlmas ühe- ja mitmemõõtmelisi sagedus- ja jaotustabeleid, keskmisi ning binaarse logistilise regressiooni mudelit. Logistilise regressiooni puhul on sõltuv muutuja mitteamvulise loomuga (kategoriaalne). Üks kategooriatest võetakse baaskategooriaks, millega võrreldakse ülejäänud kategooriaid. Eesmärgiks on välja selgitada, mis tegurid kallutavad ühe või teise valiku kasuks (Tooding, 2007). Käesolevas töös vaadeldi erinevate objektiivsete ja subjektiivsete tegurite mõju binaarsele (kahe väärtusega) sõltuvale tunnusele (nt enda muukeelsetele eestikeelses õppekeskkonnas toe pakkumiseks pädevaks pidamine mittepädevaks lugemise taustal).

Kvalitatiivseid küsitlusandmeid (soovi korral vastusele juurde kirjutatud kommentaarid) analüüsiti induktiivse uurimisstrateegia alusel.

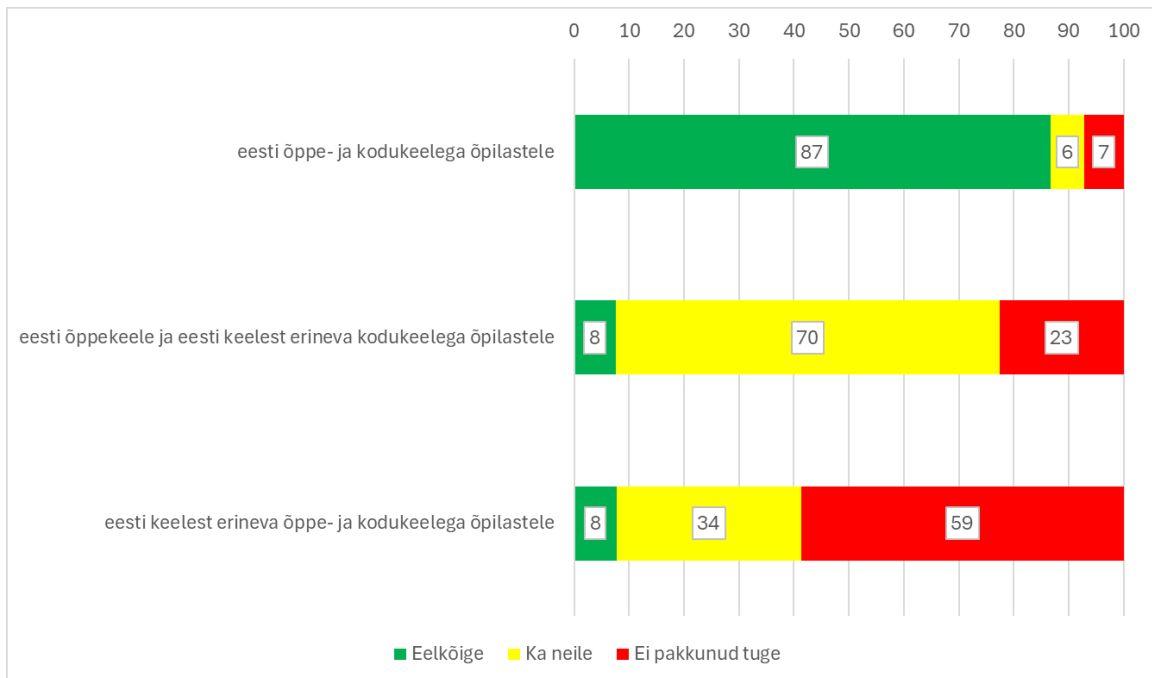
Küsitlusuuringust saadud andmeid täpsustati teemaintervjuudega, mis võimaldavad teema käitlusega rohkem süvitsi minna. Küsimuste esitamise järjekorra määrab intervjuerija, kes võib küsimusi ka vajaduse korral ümber sõnastada ja juurde lisada (Õunapuu, 2014).

Tulemused

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada koolide eripedagoogide arvamused, milliseid muudatusi toob üleminek eestikeelsele õppele eripedagoogide töösse ning mida võiks teha nende muudatustega toimetulekuks. Saadud tulemused on esitatud eelnevalt püstitatud uurimisküsimuste lõikes.

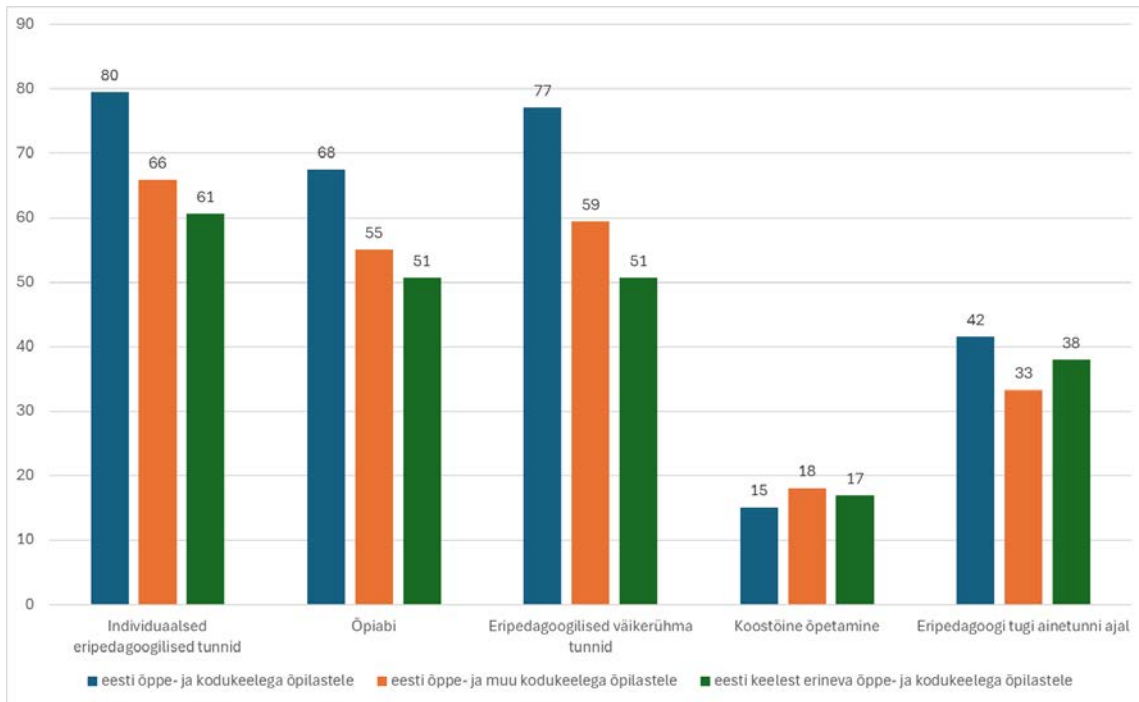
1. Millised on üldhariduskoolide eripedagoogide senised kogemused toe pakkumisel eesti keelest erineva õppe- ja kodukeelega õpilastele?

Selle uurimisküsimuse osas vaadeldi küsimustikus uuringu toimumise ajast lähtuvalt 2023/24 aasta kogemusi või harvadel juhtudel (5) viimase sellele õppeaastale eelnenud õppeaasta kogemusi, mil vastaja üldhariduskooli eripedagoogina töötas. Valdavalt pakuti 2023/2024 õppeaastal eripedagoogilist tuge eesti õppekeelega õpilastele, ca 9/10 vastanud eripedagoogidest oli nendega seotud. Muu õppekeelega õpilastest pakuti enim tuge vene õppekeelega õpilastele, vastajate poolt mainiti täiendavalt ka ukraina ja inglise õppekeeli.

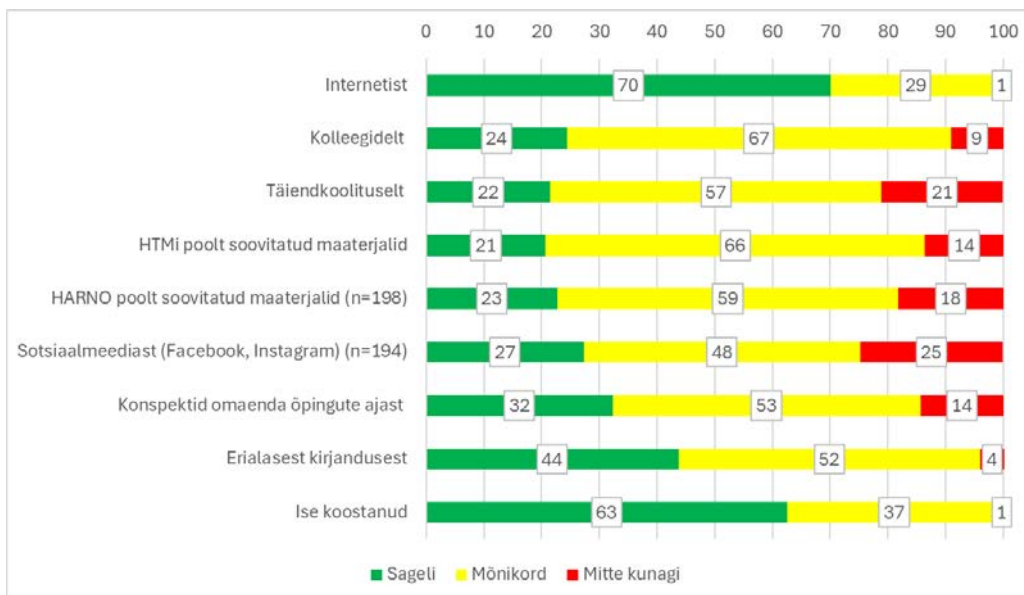
Joonis 3. Toe pakkumine 2023/24 õppeaastal või viimasel varasemal eripedagoogina töötatud õppeaastal (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Vaadeldes õppe ja kodukeelt üheaegselt, on jooniselt 3 näha, et 2023/2024 pakuti eripedagoogilist tuge eelkõige eesti õppe- ja kodukeelega õpilastele (87%). Ligi kolmveerand vastanutest märkis, et pakkusid tuge eesti õppekeeles õppivatele muukeelsetele õpilastele. Veidi alla 1/10 vastanutest pakkus eelmisel õppeaastal eripedagoogilist tuge eelkõige eesti keelest erineva õppe- ja kodukeelega õpilastele, lisaks on arvestataval hulgal vastanutest selliste õpilastega vähemalt mõningane kokkupuude.

Joonis 4. Pakutava toe liigid lähtuvalt õpilase õppe- ja kodukeelest (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

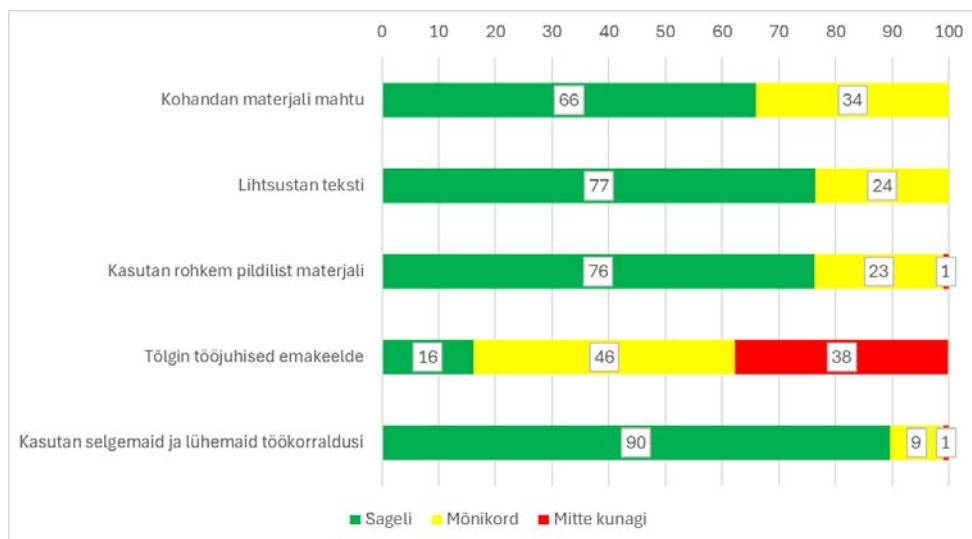
Sõltumata sellest, milline on õpilase õppe- või kodune keel, pakuti 2023/2024 õppeaastal abi vajavatele õpilastele enim individuaalset eripedagoogilist tuge (joonis 4), kõige vähem pakuti täiendava toena koostöist õpetamist. Suhteliselt enim pakuti erinevaid koostöö liike eesti õppe- ja kodukeelega õpilastele.

Joonis 5. Sobivate õppematerjalide leidmine (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

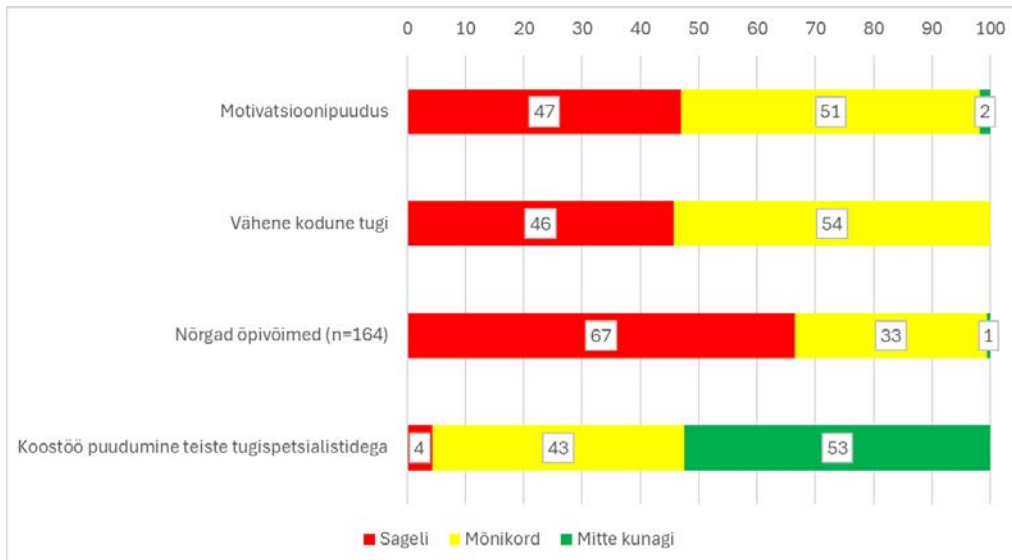
Toe osutamisel on väga olulised õppematerjalid. Enim vastanuid märkis, et leiavad sobivad õppematerjalid internetist (joonis 5). Järgnevad variandid, et vajaminevad materjalid koostatakse ise, saadakse abi erialasest kirjandusest või enda õpingute aegsetest konspektidest. Lisaks otsivad eripedagoogid materjale ka sotsiaalmeediast ja kasutavad nii HTMLi kui ka HARNO poolt soovitatud allikaid.

Pea veerand sellealasele küsimusele vastanutest kasutas eesti keelest erineva kodukeelega õpilaste toetamisel samu õppematerjale kui eesti kodukeelega õpilaste puhul, ligi kaks kolmandikku kasutas osaliselt samu. Kümnendik kasutas ainult spetsiifiliselt selliste õpilaste jaoks koostatud materjale. Eestikeelseid materjale kohandas eesti keelest erineva kodukeelega õpilase jaoks üle kolmveerandi vastanutest. Ligi veerand märkis, et ei kohanda materjale üldse.

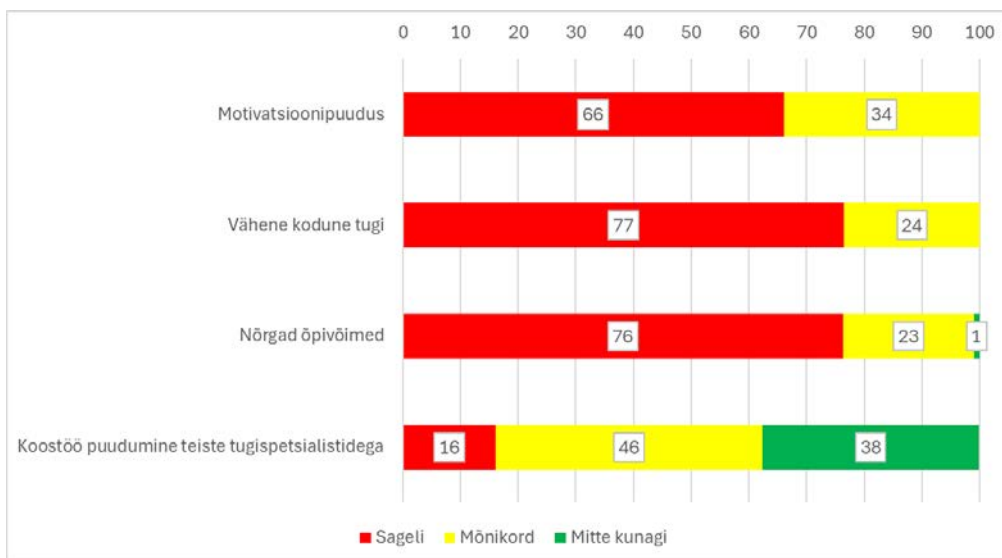

Joonis 6. Eestikeelsete õppematerjalide kohandamine muu kodukeelega õpilase jaoks (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Selleks, et eestikeelsed materjalid oleksid muu kodukeelega õpilase jaoks jõukohased, kasutasid eripedagoogid selgemaid ja lühemaid töökorraldusi, lihtsustasid teksti, kohendasid materjali mahtu ja lisasid näitlikustamiseks rohkem pildilist materjali (joonis 6). Üle poole vastanutest tõlgivad aeg-ajalt tööjuhised õpilase emakeelde.

Joonis 7. Probleemid eesti kodukeelega õpilastele toe pakkumisel (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

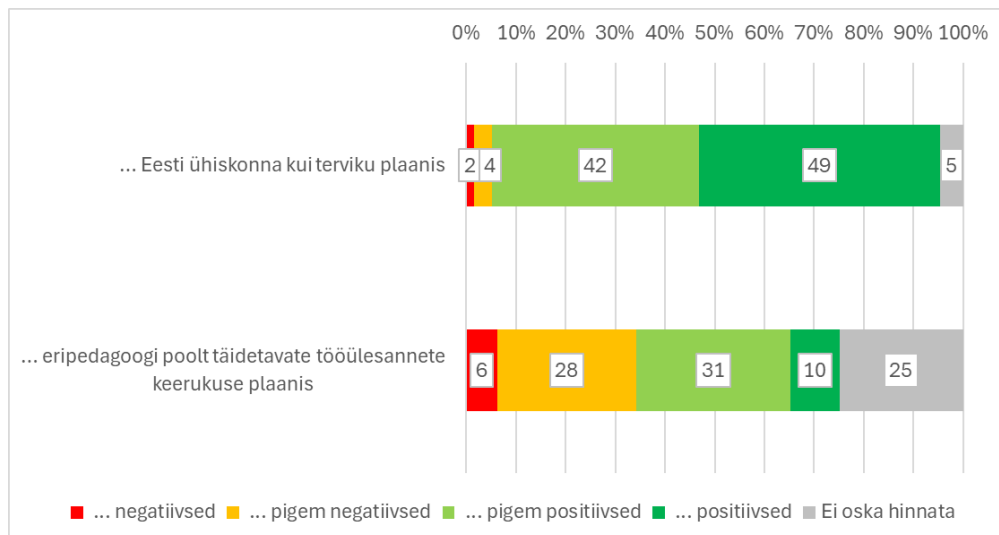

Joonis 8. Probleemid eesti keelest erineva kodukeelega õpilastele toe pakkumisel (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Sõltumata kodukeelest olid probleemid, millega eripedagoogid õpilastele tuge pakkudes kokku puutusid, üldiselt sarnased (joonised 7 ja 8). Sageli on nendeks nõrgad õpivõimed, vähene kodune tugi ja motivatsioonipuudus (viimast kahte toodi eesti keelest erineva kodukeelega õpilaste korral rohkem välja, eriti suur on vahe vähese koduse toe osas). Veidi üle poole vastanutest mainis, et eesti kodukeelega lastele tuge pakkudes pole koostöö teiste tugispetsialistidega probleemiks, muu kodukeelega laste osas leidis sama 38% vastanutest.

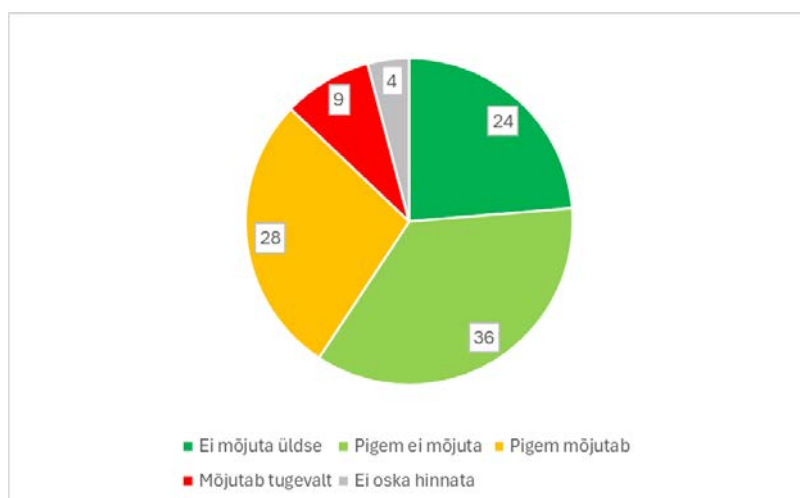
2. Kuidas hindavad eripedagoogid oma pädevust pakkuda erialast tuge muukeelsele lapsele eesti keeles?

Alustame hinnangutest üleminekule.

Joonis 9. Hinnang muudatustele, mis toimuvad koolis seoses eestikeelsele õppele üleminekuga (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Valdav osa vastanutest leidis, et muudatused, mis toimuvad koolis seoses eestikeelsele õppele üleminekuga Eesti ühiskonna kui terviku plaanis, on kas pigem või selgelt positiivsed (joonis 9). Eripedagoogi poolt täiendavate tööülesannete keerukuse aspektist hinnates lugesid 2/5 üleminekut (pigem) positiivseks, kolmandik (pigem) negatiivseks ja neljandik ei osanud eestikeelsele õppele üleminekut sellises plaanis hinnata.

Joonis 10. Kuivõrd eestikeelsele õppele üleminek mõjutab tööd (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Ca 3/5 vastanutest märkis, et eestikeelsele õppele üleminek nende tööd pigem ei mõjuta või ei mõjuta üldse (joonis 10). Üle kolmandiku vastanutest leidis, et see mõjutab nende tööd, neist 9% väitis, et eestikeelsele õppele üleminek mõjutab nende tööd tugevalt. Oli ka väike osa eripedagooge, kes ei osanud seda mõju hinnata.

Järgnevalt vaatame, millised tegurid neid hinnanguid mõjutavad, kasutades binaarse logistilise regressiooni mudelit (tabel 1).

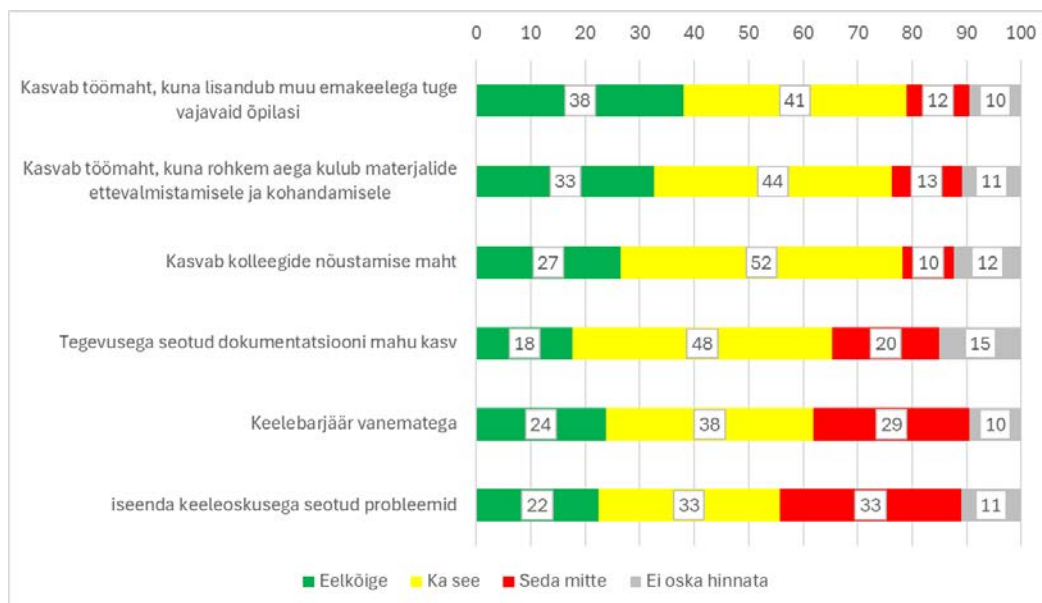
Tabel 1. Eestikeelsele õppele ülemineku enesehinnangulist mõju eripedagoogi tegevusele mõjutavad tegurid (logistilise regressiooni mudel; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Sõltuv tunnus: eestikeelsele õppele üleminek mõjutab vastaja tööd (enesehinnang, baaskategooria: ei mõjuta)	B	Sig.	Exp(B)
Vanus	-0.021	0.786	0.979
Millises Eesti piirkonnas töötate=Tallinn	1.232	0.053	3.428
Tartu	1.199	0.090	3.318
Põhja-Eesti: Harju maakond (va Tallinn)	1.627	0.007	5.088
Lääne-Eesti: Hiiu maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond ja Saare maakond	0.484	0.489	1.623
Kesk-Eesti: Järva maakond, Lääne-Viru maakond ja Rapla maakond	0.616	0.347	1.852
Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond	1.991	0.018	7.321
Lõuna-Eesti: Jõgeva maakond, Põlva maakond, Tartu maakond (va Tartu), Valga maakond, Viljandi maakond ja Võru maakond (baaskategooria)			
Kas olete saanud erialast täiendkoolitust=Jah	0.51	0.271	1.665
Ei (baaskategooria)			
Kutsenõuetele vastavus=Jah	-0.688	0.145	0.502
Ei (baaskategooria)			
Kas vajate eestikeelsele õppele üleminekuga seoses täiendavat tuge=Ei	-3.242	<.001	0.039
Pigem ei vaja	-1.222	0.018	0.295
Pigem jah	-0.497	0.299	0.609
Jah, kindlasti (baaskategooria)			
Vabaliige	-0.227	0.786	

Pseudo $R^2=0.234$ (Cox & Snell)

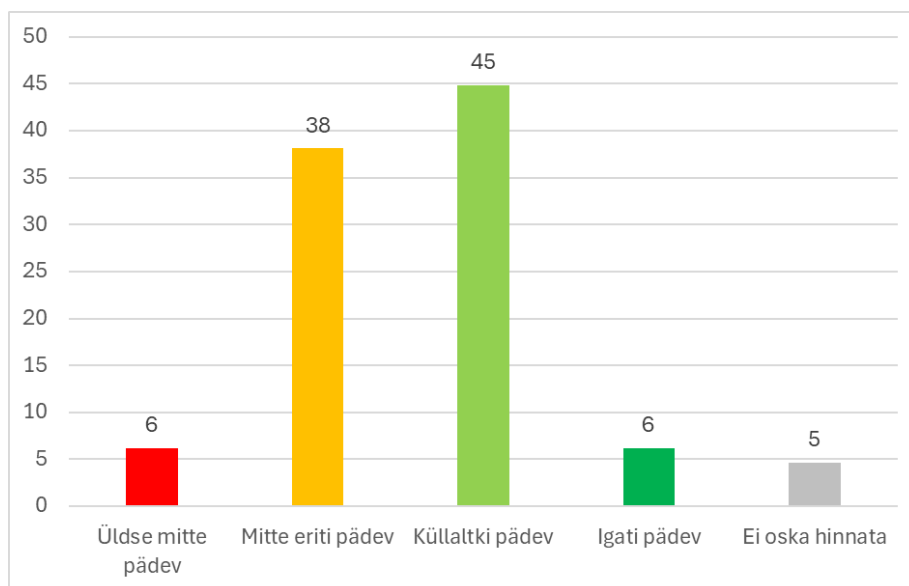
B – regressioonikordaja; Sig. – olulisustõenäosus (I tüüpi vea tõenäosus); Exp(B) – riskisuhe; Pseudo R^2 – mudeli kirjeldusaste

Mudelist selgub, et võrreldes Lõuna-Eestiga suurendab tõenäosust üleminekust mõjutatud saada mitmetes teistes piirkondades töötamine (Põhja-Eesti, Kirde-Eesti, ka Tallinn), kusjuures nt Kirde-Eestis töötamise korral on sellise mõju tunnetamise tõenäosus lähtuvalt Exp(B) väärtusest ligi 7 korda suurem kui Lõuna-Eestis. Samas vähendab tõenäosust üleminekuga seotud täiendava toe vajaduse puudumine.

Joonis 11. Hinnang võimalikele probleemidele tööülesannetes seoses eestikeelsele õppele üleminekuga (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Vastajad teadvustavad erinevaid võimalikke probleeme, mida eestikeelsele õppele üleminek kaasa tuua võib (joonis 11). Peamise probleemina nähakse töömahu kasvu, kuna lisandub muu emakeelega tuge vajavaid õpilasi ja rohkem aega kulub nende jaoks vajalike materjalide ettevalmistamisele ja kohandamisele. Oletuslikult suureneb ka kolleegide nõustamise maht. Üle poole vastanute arvates toob eestikeelsele õppele üleminek kaasa dokumentatsiooni mahu kasvu. Muret valmistab ka vanematega suhtlemisel tekkida võiv keelebarjäär. Kõige vähem mainiti ära, et probleeme võib tekkida seoses iseenda keeleoskusega.

Joonis 12. Vastajate hinnang enda pädevusele pakkuda eestikeelset tuge muu kodukeelega lapsele (%; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Ainult 6% vastanud eripedagoogidest hindas ennast igati pädevaks pakkumaks eestikeelset tuge muukeelsele lapsele. 45% vastanutest pidas ennast küllaltki pädevaks, mitte eriti pädevaks 38% ja üldse mitte pädevaks 6%. Hinnangut anda ei osanud 5% vastanutest. Soovi korral said vastajad oma vastust ka põhjendada. Seda võimalust kasutas 28 eripedagoogi.

Eripedagoogid, kes ei hinda end eriti pädevaks, toovad põhjustena välja ebapiisavat vene keele oskust, mistõttu nad ei saa alati kindlad olla, kas õpilane on materjalist aru saanud või mitte. Puudub varasem kogemus muukeelse õpilasega, pole saanud koolitusi eesti keele teise keelena õpetamiseks. Toodi ka välja, et vajaka jääb eesti keele õpetamise didaktikast muukeelset last arvestades nii HEV kui ka tavaõpilase puhul.

Spetsialistid, kes hindavad ennast pädevaks või küllaltki pädevaks, võtavad muukeelse lapse õpetamist kui töö loomulikku osa. Mainitakse ka varasemat töökogemust muukeelsete õpilastega, vene keele oskust ja koolitusi, kus on saanud teadmisi õppekeelest erineva emakeelega õpilase õpetamise kohta.

Täpsemalt vaatleme enese pädevaks pidamise mõjutegureid logistilise regressiooni mudeli abil (tabel 2).

Tabel 2. Muukeelsele lapsele eestikeelse toe pakkumise enesehinnangulist pädevust mõjutavad tegurid (logistilise regressiooni mudel; allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Pädev muukeelsele lapsele eestikeelse toe pakkumisel (enesehinnang, baaskategooria: pole pädev)	B	Sig.	Exp(B)
Vanus	0.288	<.001	1.334
Millises Eesti piirkonnas töötate=Tallinn	1.524	0.014	4.591
Tartu	0.476	0.491	1.609
Põhja-Eesti: Harju maakond (va Tallinn)	0.595	0.287	1.812
Lääne-Eesti: Hiiu maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond ja Saare maakond	0.054	0.931	1.056
Kesk-Eesti: Järva maakond, Lääne-Viru maakond ja Rapla maakond	1.303	0.035	3.681
Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond	2.565	0.007	13.006
Lõuna-Eesti: Jõgeva maakond, Põlva maakond, Tartu maakond (va Tartu), Valga maakond, Viljandi maakond ja Võru maakond (baaskategooria)			
Kas olete saanud erialast täiendkoolitust=Jah	1.102	0.02	3.011
Ei (baaskategooria)			
Kutsenõuetele vastavus=Jah	-0.061	0.895	0.941
Ei (baaskategooria)			

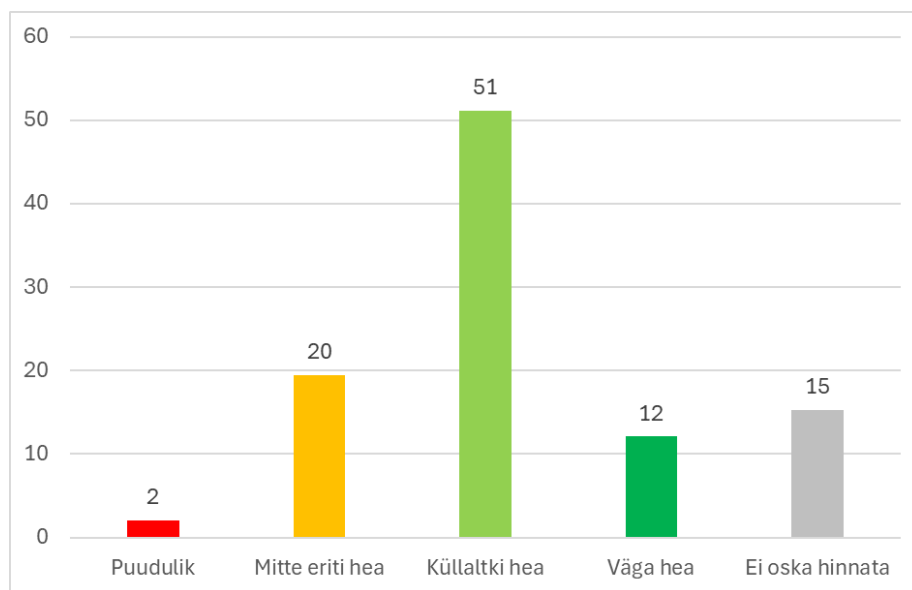
Pädev muukeelsele lapsele eestikeelse toe pakkumisel (enesehinnang, baaskategooria: pole pädev)

	B	Sig.	Exp(B)
Kas vajate eestikeelsele õppele üleminekuga seoses täiendavat tuge=Ei	1.322	0.035	3.752
Pigem ei vaja	2.411	<.001	11.142
Pigem jah	1.582	0.003	4.863
Jah, kindlasti (baaskategooria)			
<i>Vabaliige</i>	-4.522	<.001	

Pseudo $R^2=0.255$ (Cox & Snell)

B – regressioonikordaja; Sig. – olulisustõenäosus (I tüüpi vea tõenäosus); Exp(B) – riskisuhe; Pseudo R^2 – mudeli kirjeldusaste

Nagu mudelist näha, mõjutab enda pädevaks pidamist muukeelsele lapsele eestikeelse toe pakkumise osas (suurendab pädevaks pidamise tõenäosust), vanus, töötamine Tallinnas, Kirde- või Kesk-Eestis (viimase alla kuulub klassifikaatori järgi ka Lääne-Virumaa) Lõuna-Eestiga võrreldes (Kirde-Eestis on selline tõenäosus (kajastatud Exp(B) väärtuse kaudu) Lõuna-Eestist ca 13 korda ja Tallinnas 4,5 korda suurem), erialase täiendkoolituse saamine selle mittesaamise taustal ning eestikeelsele õppele üleminekuga seoses täiendava toe vajaduse puudumine või nõrgem vajadus kindla toe sooviga võrreldes.

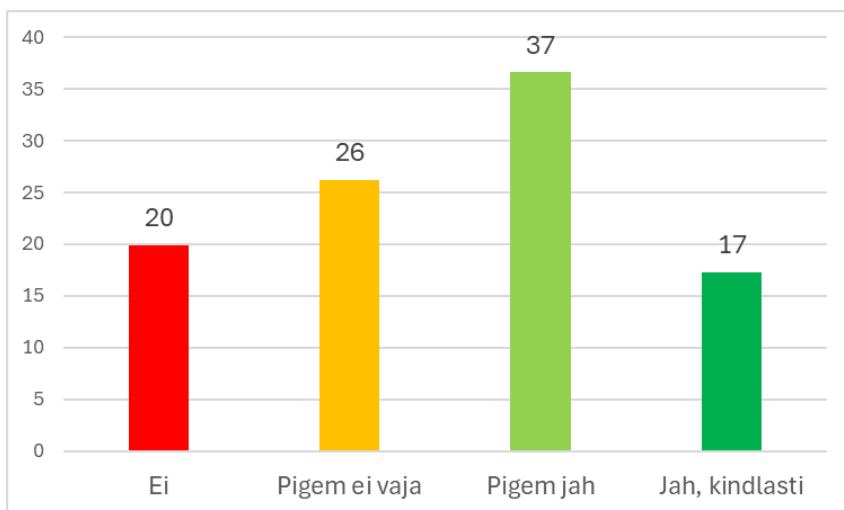

Joonis 13. Vastajate hinnang enda valmisolekule eestikeelsele õppele üleminekuks (% , allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Pooled vastanutest hindasid enda valmisolekut eestikeelsele õppele üleminekuks küllaltki heaks (joonis 13). Veidi alla veerandi vastanutest hindas oma valmisolekut kas mitte eriti

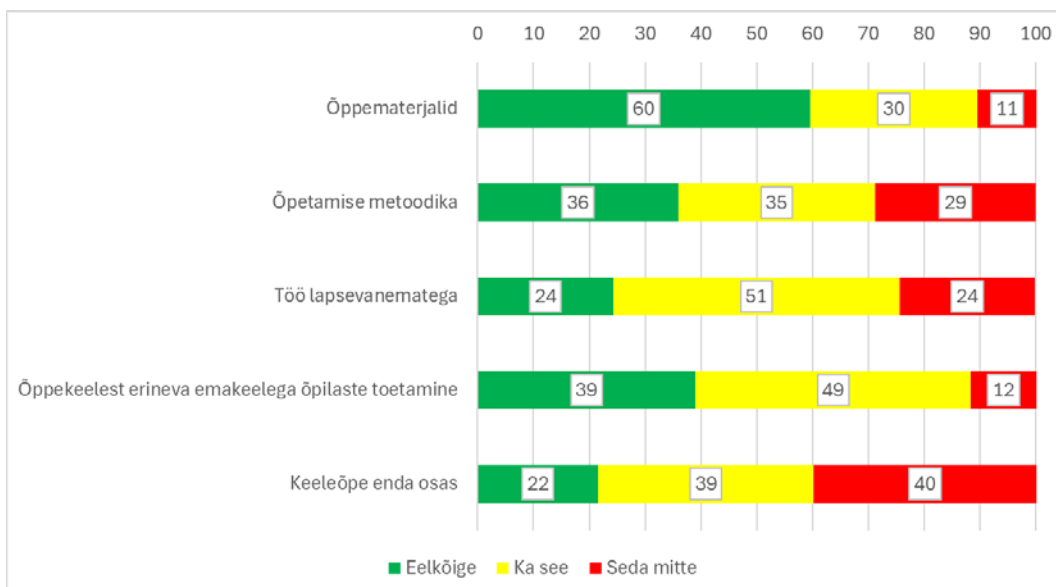
heaks või puudulikuks. Arvestatavalt (15%) leidis ka vastajaid, kes ei osanud oma valmisolekut eestikeelsele õppele ülemineku osas hinnata (15%).

3. Milliseid täiendavaid teadmisi ja oskusi vajavad eripedagoogid seoses eestikeelsele õppele üleminekul?

Joonis 14. Vajadus täiendava toe järele seoses eestikeelsele õppele üleminekul (% , allikas: autori kogutud uuringuandmed)

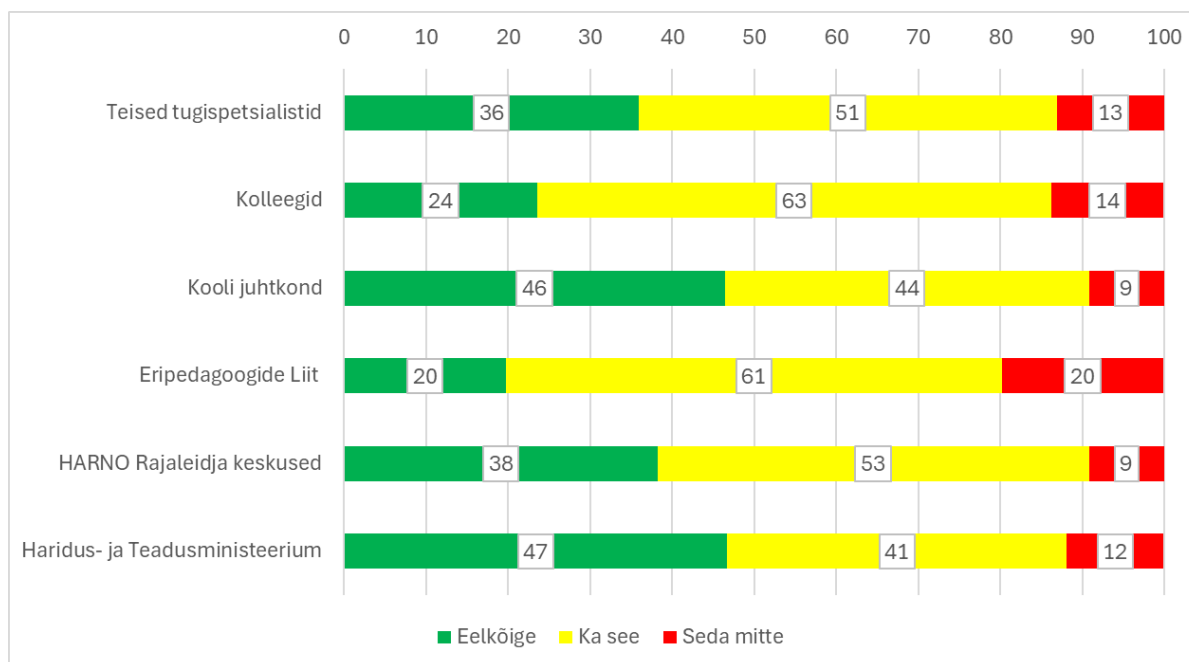
Küsimuses, kas vajatakse täiendavat tuge seoses eestikeelsele õppele üleminekul, oli veidi alla poole vastanutest seda meelt, et nad ei vaja täiendavat tuge (joonis 14). Veidi üle poole vastas, et nad vajavad tuge.

Joonis 15. Mille osas tuge vajatakse (% , allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Toest huvitatud vastajad tõid välja, et vajavad tuge eelkõige õppematerjalide osas ning oskustes, kuidas toetada õppekeelest erineva emakeelega õppijat (joonis 15). Palju oli ka vastanuid, kes soovisid täiendavat tuge õpetamise meetodikas või töös lapsevanematega. Lisaks pidasid ca 3/5 vastanutest vähemalt mingil määral oluliseks ka keeleõpet iseenda osas.

4. Millised võiks olla võimalused ja täiendav tugisüsteem eestikeelsele õppele üleminekuks vajalike teadmiste ja oskuste omandamiseks?

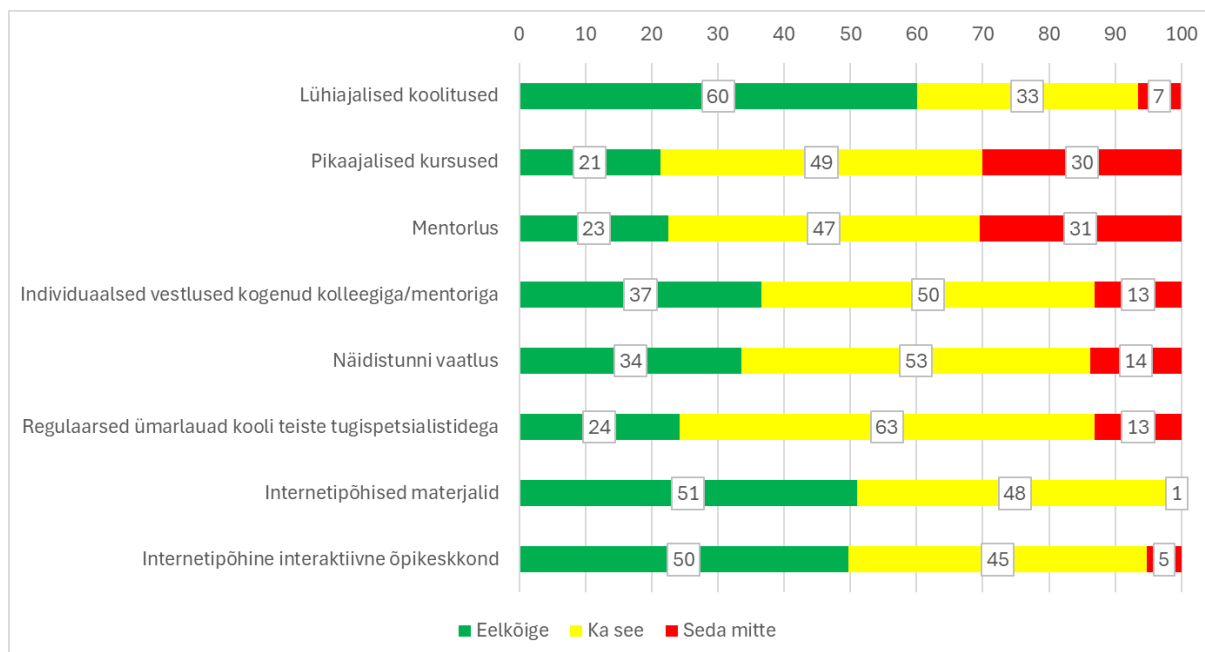

Joonis 16. Kellelt tuge oodatakse (%), allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Töö autor soovis teada saada, kellelt eelkõige üleminekuga seotud tuge oodatakse (joonis 16). Vastustest selgus, et 90% vastanutest ootab selles olukorras abi ja täiendavaid juhtnõore kooli juhtkonnalt (sh 46% eelkõige neilt). Sarnased olid hinnangud ka Haridus- ja

Teadusministeeriumi ja HARNO Rajaleidja keskustega seotud toe ootustele. Täiendavate allikatena toodi välja kolleege ja Eripedagoogide Liitu (domineeris vastusevariant „Ka see“).

Lisaks oli võimalik ära märkida muid toe osutajaid, keda töö autor välja ei pakkunud. Mõned tugispetsialistid leidsid, et tuge on vaja pigem lapsevanematele. Neile võiks koostada juhendid, et tekiks turvatunne seoses üleminekuga. Välja toodi ka lapsevanemate suutmatust last kodus toetada. Rehabilitatsioonikeskused võiksid teha koostööd koolide tugispetsialistidega. Esines ka arvamus, et eripedagoog ei ole muukeelse õpilase õpetaja. Kõigepealt on vaja õpilasele selgeks õpetada keel, milles õppida.

Joonis 17. Millist tuge vajatakse (% , allikas: autori kogutud uuringuandmed)

Küsimusele, millist (millises vormis) tuge vajatakse, vastates leiti, et eelkõige (3/5 vastanutest) oleksid olulised lühiajalised koolitused (joonis 17). Praktiliselt kõik vastanud leidsid, et abi oleks internetipõhistest materjalidest, sarnaselt hinnati ka internetipõhise interaktiivse õpikeskkonna vajalikkust. Mõlemale internetipõhisele variandile andis kõrgeima hinnangu pea pool vastanutest. Poolehoiult järgmisesse gruppi kuuluvad individuaalsed vestlused kogunud kolleegi või mentoriga, näidistunni vaatlus ja regulaarsed ümarlauad teiste tugispetsialistidega. Kõige väiksemat (ehkki arvestatavat) toetust said pikaajalised kursused ning mentorlus.

Lisaks töö autori poolt välja pakutud toetuse viisidele oli vastajatel endil võimalus välja tuua toe vorme, mis nende arvates toimivad või millest neile abi oleks. Seda võimalust kasutas ligi 10% vastajatest. Mainiti ära, et oluline on toetav suhtumine koolis, koostöö Rajaleidjaga HEV laste osas. Vajalikuks peeti ka keeleõpet tugispetsialistidele. Puudust tunti õppematerjalidest erineva tasemega õpilaste õpetamiseks ja muukeelse õpiraskusega lapse toetamiseks. Paljudes koolides toimuvad ümarlauad regulaarselt ning toodi välja, et see on toimiv süsteem. Ühe tugispetsialisti sõnul on abi olnud Tallinna pilootprojekti kõneravi.ee keskkonna kasutamisest, teine on kasutanud oma töös Opiqu keskkonda, mis on mõeldud vene koolidele. Vajadusel kohandab ja tõlgib ta materjale eesti keelde. Üks vene kooli tugispetsialist kahtles, kas on üldse selliseid kursuseid, millest realselt abi oleks.

Temaatilised lühiintervjuud

Intervjueeritavatel uuriti, millised on eestikeelsele õppele ülemineku põhilised probleemid, miks on vene õppekeelega koolides vähe eripedagooge ja millest võib see intervjueeritavate meelest tingitud olla.

Järgneva lühiülevaate ilmestamiseks ja täpsustamiseks on mõningates kohtades kasutanud lõike intervjuudest, välja jäetud tekstiosade tähiseks on /.../. Intervjuulõigud on esitatud muutmata kujul.

Intervjueeritavad leidsid, et eripedagoogil on haridussüsteemis oluline roll- pakkuda tuge abi vajavale õpilasele, olenemata emakeelest, et ta saaks õppida ja areneda vastavalt individuaalsetele võimetele. Paraku seisame silmitsi tõsiasjaga, et eripedagooge napib ning see probleem on üle Eestiline. Seda mainisid kõik intervjueeritavad. *See probleem on Eestis juba ammu, aga seoses eestikeelsele õppele üleminekuuga, süvenes veelgi /.../. Otsisime terve õppeaasta tugispetsialiste, aga ühtegi CV-d ei tulnud. Ma olen ainus, kellel on haridus. Tugispetsialiste on vähe, kõigi abivajajateni ei jõuta või jäävad nad hoopis märkamata. Tegeleme tulekahjude kustutamisega. /.../ otsustega õpilastega, mingit ennetustööd ei ole võimalik teha.*

Muukeelsete õpilaste vähene keeleoskus muudab vajaliku toe pakkumise keeruliseks. Õpilane ei mõista, mis ta tegema peab või ei suuda end piisavalt väljendada. *Õpetan sõnu, midagi muud ei saa teha. /.../ kui nad ei saa aru millest jutt on. /.../ keelt ei oska. Eriti keeruline on hetkel 4.klassides.*

Kahe intervjueeritava meelest võib eripedagoogide vähesus olla tingitud tihedast konkurentsist ülikooli sisseastumisel. *Kvalifitseeritud eripedagooge valmistavad ette Tallinna ja Tartu ülikoolid, kuid sellest ei piisa. Tuleks suurendada õpekohtade arvu. /.../paljud soovijad ei saa ülikooli sisse. Mitmed defektoloogid on omandanud hariduse Pihkvas või Venemaa Riiklikus Pedagoogikaülikoolis ja ei vasta kvalifikatsioonile /.../.*

Kokkuvõtvalt võib öelda, et abi vajavaid õpilasi on rohkem kui tugispetsialiste. See on viinud olukorrani, et kõigi abivajajateni ei jõuta. Muukeelsete õpilaste vähene keeleoskus takistab tõhusat suhtlemist nii tugispetsialistide kui õpetajatega ning raskendab toe sisu mõistmist. See võib viia olukorrani, kus õpilane ei saa aru ega suuda vastu võtta talle pakutavat tuge ning seda õppetöös rakendada. Spetsialistide nappus ning olukord, kus koolis töötab ka kvalifikatsiooninõuetele mitte vastavaid tugispetsialiste, on reaalsus praeguses haridussüsteemis.

Arutelu

Eesti on olnud üle kolmekümne aasta taas iseseisev riik. Selle aja jooksul on püütud vene õppekeelele koole korduvalt reformida ja ülejäänud Eestiga tihedamalt siduda, kuid oodatud tulemusi pole saavutatud (Pöder & Lauri, 2024). 12.12.2022 Riigikogu poolt vastu võetud seadusemuudatused panid aluse eestikeelsele õppele üleminekuks, mis algas 01.09.2024 (HTM, 2025). Kuna kooli lisandub suurel hulgal muukeelseid õpilasi, soovis magistratöö autor teada saada, kuidas see võiks mõjutada eripedagoogide töö spetsiifikat.

Esimene uurimisküsimus puudutas eripedagoogide kogemusi seoses toe pakkumisega muukeelsetele õpilastele. Uuringus osalenutest ligi pooled leidsid, et muudatused, mis toimuvad koolis seoses eestikeelsele õppele ülemineku Eestis ühiskonna kui terviku plaanis, on positiivsed. Oluline osa vastanutest on varasemalt eesti keelest erineva ema- ja kodukeele õpilastele tuge pakkunud. Seega saab väita, et on olemas arvestatav hulk eripedagooge, kes varasema kokkupuute tõttu muukeelse õpilasega omavad ettekujutust nii tööülesannetest kui ka võimalikest väljakutsetest. See toetab Ozfidani & Hosi (2023) uuringu tulemust, kes leidsid, et õpetajate hoiakud ja uskumused ning see, kuidas nad tajuvad mitmekeelset õppijat, aga ka enda praktilist valmisolekut sellist õpilast toetada, omab suurt mõju lapse õppe edukusele. Samas on paljudel vastanud eripedagoogidest haridus omandatud suhteliselt hiljuti. Siit võib eeldada, et nad on kursis uuemate erialaste suundumustega, kuid see ei pruugi tingimata tagada pädevust pakkuda erialast tuge muukeelsele lapsele eesti keeles. Viimast mõjutavad ka mitmed teised tegurid nagu keeleoskus, töökogemus, varasem kokkupuude muukeelse õpilasega.

Oluline oleks levitada juba olemas olevaid muukeelsete õpilaste eesti keeles õpetamise kogemusi ka neile eripedagoogidele, kellel varasemad sellealased kogemused puuduvad või pole eriti laialdased või kes alles alustavad oma tööd eripedagoogina.

Teine uurimisküsimus käsitles pädevust toe pakkumises muukeelsele õpilasele. Ligi pooled vastanud eripedagoogidest arvavad seda pädevust vähemalt mingis ulatuses omavat. Pädevuse hinnangule avaldasid olulist positiivset mõju näiteks vanus (väga tihedalt seotud ka erialase töökogemuse pikkusega), muukeelsete õpilastega tööpiirkond ja täiendkoolitustes osalemine. Seega oleks neid, kelle kogemusi levitada, piisavalt. Oluline oleks sellise siirde korralduslik tagamine.

Rääkides ülemineku mõjudest on ootuspärane, et eestikeelsele õppele ülemineku mõjutab töökoormust. Seda mainisid ära ka uuringus osalenud eripedagoogid. Lõuna-Eestiga võrreldes prognoositi suuremat ülemineku mõju näiteks Põhja-Eestis, Kirde-Eestis ja ka

Tallinnas. Üheks põhjenduseks võib olla muukeelsete elanike arv nendes regioonides. Lisandunud on ka palju Ukrainast pärit õpilasi. Ilmselt vajaks see asjaolu arvestamist nii formaalsetes koormusarvutustes kui ka tasustamises.

Mitmed eripedagoogid mainisid uuringu vastustes, et pole lihtne eristada, kas õpiraskused on tingitud vähesest keeleoskusest või on tegemist erivajadusega lapsega. Sama leidsid ka Burr & Burho (2022), kes tõid välja, et õpilase õpivajaduse olemuse eristamine võib olla keeruline ja ohukohaks on siin võimalus, et HEV õppele satub õpilane, kelle mahajäämus on tegelikult tingitud vähesest keeleoskusest.

Eesti koolides peaksid eripedagoogid ülemineku tingimustes nõustama nii eesti kui vajadusel ka muu kodukeelega õpilast. Mitmed eripedagoogid mainisid ainult eesti keele valdamist, osad vähest või puudulikku vene keele oskust. Sellest tingituna muretseti oma pädevuse pärast eelkõige muu emakeelega lapsele toe pakkumisel. Sarnased probleemid tõid oma uuringus välja ka Aindriú jt (2024). Ükskeelsed õpetajad ei teadnud, kuidas õpetada mitmekeelseid õpilasi, sest nad ei mõistnud nende emakeelt. Mitmekeelsed õpetajad polnud jälle päris kindlad, millal pakkuda muukeelsele õpilasele tuge tema emakeeles (Aindriú *et al.*, 2024).

Magistritöö raames teostatud uuringus tõid mõned vastajad välja ka seisukoha, et eripedagoog õpetab eesti keeles ja ei pea oskama muid keeli ning ta pole eesti keele teise keelena õpetaja. Leiti, et keeleõpet saab toetada õppinud filoloog, eripedagoogil on teised kompetentsid ja hoopis teiste eesmärkidega ettevalmistus. Ei peetud õigeks, et eripedagoogid tegelevad lapsega keeleõppe, mitte eripedagoogilise toe eesmärgil. See tõstatab töö autori arvetes olulise küsimuse, kust läheb piir, millal tegeleb õpilasega keeleõpetaja ning millal peab sekkuma eripedagoog. Piiride fikseerimine ja sellest lähtuv võimalik regulatsioonide ja tegevusjuhiste täiendamine võiks olla oluliseks üleminekut toetavaks tegevuseks, mis peaks toimuma haridusametnike ja praktikute koostöös.

Keelebarjäär võib mõjutada ka koostööd koduga, seda mitte ainult lapse, vaid ka vanemate endi toetamisel. Vastajad tõid välja, et tegelikult on raskes olukorras ka lapsevanemad, kes ei valda riigikeelt. Turva- ja kindlustunde tõstmiseks võiks nende jaoks välja töötada juhendmaterjali, mis aitab üleminekuperioodil paremini hakkama saada. Kuna ei olda ühes keelekeskkonnas, võib juhtuda, et laps ja vanem ei mõista õpetajate ootusi, ettepanekuid ja soovitusi või mõistavad neid valesti.

Muret tunnevad ka lapsevanemad ise. Lauristini sõnul näitasid 2023. aasta Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu tulemused, et muukeelsete laste vanemad tundsid muret, kas õpetajad on piisavalt ette valmistatud mitmekeelses klassis õppetöö korraldamiseks ning

kas koolidel olemas vajalikud õppematerjalid ja -vahendid. Pea pooled vastanud muukeelsete laste vanematest märkisid, et õpetajate ja tugipersonali puudus koolides takistab üleminekut eestikeelsele haridusele (Voog, et al., 2023).

Tugispetsialiste oli puudu juba enne kaasava hariduse kontseptsiooni rakendamist. Nõudlus on nüüd märgatavalt tõusnud ja neid on kaasavas koolis/lasteaias vaja rohkem. Ühe lahendusena nähakse õpetajakoolituse täiendamist. Õpetajate ettevalmistus kaasavas klassiruumis või -rühmas toimetulekuks peab samuti oluliselt muutuma. Järjest rohkem on hakatud võtma omaks mõtteviisi, et esmatasandi sekkumisel on võtmeisik õpetaja. Praegune õpetajakoolitus ei anna selleks veel piisavalt vajalikke oskusi (Padrik, 2017).

Käesoleva magistr töö viimased kaks uurimisküsimust puudutasid toe vajadust seoses ülemineku ja sellealase tugisüsteemi korraldamist. Täiendavat tuge pidas vajalikuks ligi pool vastanutest. Lisaks erinevatele koolitustele, mida juba eelnevalt käsitlesime, vajavad eripedagoogid tuge õppematerjalide osas, eelkõige selles, kuidas neid jõukohastada ja õpilaste jaoks arusaadavamaks teha. Eestis puuduvad hetkel vahendid, millega hinnata muukeelsete laste üldist ja keelelist arengut. Neid on ka keeruline luua, sest lapsed on erinevad oma mitme keele omandamise taustalt (Padrik & Hallap, 2020). Samas on sellealane arendustegevus ülemineku õnnestumiseks väga oluline.

Enamik vastanud eripedagoogidest koostab õppematerjalid ise või otsib internetist, samas kui kolleegide loodud materjale kasutab alla veerandi vastanutest. Kasutatakse ka HARNO, HTM-i poolt soovitatud ja erialasest kirjandusest või sotsiaalmeediast leitud materjale. Võib väita, et materjalide otsimisel kombineeritakse eri allikaid. Erinevate õppevahendite, sageli internetis leiduvate materjalide kasutamisele on viidatud ka Kitsnik jt (2020) poolt läbi viidud uuringus. Õppematerjalid peavad olema kvaliteetsed, jõukohased ja õpilaste jaoks kaasahaaravad. Kahjuks ei ole kooli eesti keele tundides õpe alati jõukohane. Näiteks on õpikutes kohati liiga keerulised ja abstraktsed grammatikaseletused (Kitsnik, 2025).

Uuringutulemustest selgus, et tuge vajatakse ka õpetamise meetodika osas. Tähepõllu (2022) magistr tööst tuli välja, et enamiku eripedagoogide arvates on täiendkoolitused neile vajalikud. Oskus kasutada materjalide koostamiseks erinevaid interaktiivseid keskkondi hõlbutaks eripedagoogide tööd.

Magistr töö autori uuringust selgus, et hetkel pakutakse õpilastele enim individuaalset tuge, millest võib järeldada, et vastanud peavad seda kõige efektiivsemaks toetamise viisiks. Samas Tamme (2021) magistr töö uuringutulemustest selgus, et õpilased tunnevad ennast halvasti, kui peavad eripedagoogi teenuse saamiseks lahkuma klassiruumist, sest on õpilasi,

kellel on ebameeldiv enda õppetunni ajast eraldi eripedagoogiga õppida. Seega võib olla, et õpilase heaolu arvesse võttes ei pruugi individuaalne eripedagoogiline tugi olla parim lahendus. Kuigi küsimustikule vastanud pakkusid kõige vähem täiendava toena koostöist õpetamist, siis Mulholland & O'Connor (2016) poolt Iirimaa algkoolis läbi viidud uuringust tuli välja, et kui õppetöö ajal on õpetajale toeks eripedagoog, tunnevad haridusliku erivajadusega õpilased end rohkem kaasatuna ning paranevad ka nende akadeemilised tulemused. Töö autori arvates annaks selline koostöö võimalust jagada kogemusi ja õppida üksteiselt, võib-olla oleks sellist lähenemist vaja rohkem propageerida.

Oluline on, et kooli juhtkond võimaldaks ligipääsu tasulistele internetikeskkondade materjalidele ja toetaks regulaarselt koolitustel osalemist. Siis tunneksid ka tugispetsialistid end eestikeelsele õppele ülemineku protsessis kindlamalt ja paremini ettevalmistatuna. Lisaks ootavad eripedagoogid koostöist tuge HARNO Rajaleidja keskustelt ning Haridus- ja Teadusministeeriumilt abi vajalike õppematerjalide ja meetodiliste juhiste osas.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üleminek eestikeelsele õppele on eripedagoogide jaoks suureks väljakutseks. Samas on sellele võimalik kaasa aidata piiride ja regulatsioonide täpsustamise, olemasolevate positiivsete kogemuste levitamise, eelkõige õppematerjalide alase toe ning õppekavaade arenduse kaudu. Töö autor loodab, et käesolev uurimus annab nendeks tegevusteks täiendavat infot ja loodab ka oma edasise tegevuse raames neile protsessidele kaasa aidata.

Tänuõnad

Täna südamest kõiki uurimuses osalenud eripedagooge, kes oma panusega aitasid käesoleva töö valmimisele kaasa. Samuti tänan magistrirühma juhendajaid. Rein Murakat väärtusliku aja, järjepideva positiivse toetuse ja asjalike nõuannete eest. Tea Ausinit asjakohaste soovitude eest. Täna oma pereliikmeid kui ka kolleege, kes mulle selle pikal teekonnal toeks olid ja minusse uskusid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Liina Kivisaar

Kuupäev: 21.05.25

/allkirjastatud digitaalselt/

Kasutatud kirjandus

- Aardevälja, K., Chiaromonte, M., Degtjov, I., Ergma, E., Korsten, P., Perova, K., & Viitpoom, K. (2019). *Erinevate õppijate toetamine õpetaja ja tugispetsialisti koostöös. Abimaterjal*. SA Innove (versioon 1).
- Aindriú, S., Duibhir, P., & Travers, J. (2024). The suitability of Irish immersion education for children with special educational needs. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 2024, vol. 27, No. 7, lk 898-909.
- Alas, B.-M. (08. juuni 2023. a.). Vene koolide keeleoskus: riigikontroll heidab haridusministeeriumile ette tegevusetust. *Postimees*. Allikas: <https://haridus.postimees.ee/7791609/vene-koolide-keeleoskus-riigikontroll-heidab-haridusministeeriumile-ette-tegevusetust>
- Ameri, A., & Asareh, F. (2010). An investigation about language learning problems at elementary levels in bilingual areas of Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 9, lk 1757- 1761. doi:10.1016/j.sbspro.2010.12.395
- Biza, C., & Giannakou, A. (01. oktoober 2024. a.). Students with dyslexia and bilingual students: teachers' beliefs and attitudes on meeting their needs. *Intercultural Education, Volume 35, Issue 6*, lk 610-634.
doi:<https://doi.org/10.1080/14675986.2024.2408134>
- Burr, E., & Burho, J. (2022). Resourcing supports for young multilingual learners with suspected. (West.Ed, Toim.) lk 2-33.
- Dubolazov, I. (11. märts 2024. a.). *Eestikeelne haridusruum annab noortele paremad võimalused*. Kasutamise kuupäev: 02. mai 2025. a., allikas <https://www.err.ee/1609278192/ingar-dubolazov-eestikeelne-haridusruum-annab-noortele-paremad-voimalused>
- Hallap, M. (2006). Kakskeelne laps logopeedi juures. *Eripedagoogika: logopeedia ja emakeel* 26, lk 40-46.
- Hanne, B., Søndergaard, K., Donau, P. S., Mifsud, C., Papadopoulos, T. C., & Dockrell, J. E. (2020). Multilingual Classrooms—Danish Teachers' Practices, Beliefs and Attitudes. Allikas: *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65:5, 767-782, DOI:10.1080/00313831.2020.1754903
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2024). *Eestikeelsele haridusele ülemineku juhendmaterjal haridusasutustele*. Allikas: <https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024->

04/Eestikeelsele%20haridusele%20%C3%BClemineku%20juhendamaterjal%20haridus
asutustele.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium. (19. september 2024. a.). Õpilaste vajadustest ja võimetest lähtuvad õppimisvõimalused. Allikas: <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/toe-vajadusega-opilased-oppekorraldus-ja-tugiteenused>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2025). *Eestikeelsele haridusele üleminek*. Allikas: <https://www.hm.ee/uleminek>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Eesti keele arengukava 2021-2035. Allikas: https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/htm_eesti_keele_arengukava_2020_a4_web.pdf

Haridussilm. (2025). Tugispetsialistide andmed. Allikas: <https://haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridustootajad/tugispetsialistid>

Heilu, K., & Hendrikson, H. (2021). Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppekava vilistlaste ning üliõpilaste hinnangud oma õpingutele ja erialastele kompetentsidele[magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/6cc7e394-6ee4-4589-879d-f7d8788e7aa1/content>

HTM. (2025). Eestikeelsele haridusele üleminek. Allikas: <https://hm.ee/uleminek>

Huisman, J., Santiago, P., Högselius, P., Lemaitre, M., & Thorn, W. (2007). OECD Reviews of Tertiary Education: Estonia. Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). Allikas: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2007/09/oecd-reviews-of-tertiary-education-estonia-2007_g1gh851f/9789264039117-en.pdf

Häidkind, P., & Kivirähk, T. (20. juuni 2018. a.). Miks on lasteaeda ja kooli vaja eripedagoogi? *Õpetajate Leht*. Allikas: <https://opleht.ee/2018/06/miks-on-lasteaeda-ja-kooli-vaja-eripedagoogi/>

Häidkind, P., & Soodla, P. (2024). *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine. Õpik kõrgkoolidele*. Tartu Ülikool Kirjastus.

Kallas, K. (07. juuni 2023. a.). Eestikeelsele õppele üleminekul on tähtis omavalitsuse hoiak ja tugi. Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium: <https://www.hm.ee/uudised/minister-kristina-kallas-eestikeelsele-oppele-uleminekul-tahtis-omavalitsuse-hoiak-ja-tugi>

- Kasemets, L., Asser, H., Hannust, T., & Rahnu, L. (2013). Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis. (L. Kasemets, Toim.) Allikas: <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:134622>
- Kiisla, A. (2023). Eestikeelsele õppele üleminekuga seotud raskused- probleem või sümptom? *Oma Keel*. Allikas: https://www.emakeeleselts.ee/wp-content/uploads/2023/04/Kiisla_ok_2023_1-1.pdf
- Kitsnik, M. (14. märts 2025. a.). Teeme eesti keele arusaadavaks. Allikas: <https://www.err.ee/1609633046/mare-kitsnik-teeme-eesti-keele-arusaadavaks#:~:text=Palju%20inimesi%20kasutab%20aga%20eesti%20keelt%20teise%20keelena,%C3%B5petajaid.%20HC3%A4id%20%C3%B5petajaid%20on%20muidugi%20alati%20vaja%20olnud.>
- Kivistik, K., Jurkov, K., Aavik, A.-L., & Pertšjonok, A. (2024). Eestikeelsele haridusele üleminek Tartu linnas. Tartu: Balti Uuringute Instituut. Allikas: <https://doi.org/10.23657/8vvm-p713>
- Klaas-Lang, B. (s.a.). Minu laps õpib eesti keeles. Tartu Ülikool. Allikas: https://live.s3.teliahybridcloud.com/s3fs-public/inline-files/Minu%20laps%20o%CC%83pib%20RU_weeb.pdf
- Kutsestandard. (2024). Eripedagoog, tase 7. Allikas: <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/11205094/?nocache=t18673aala>
- Käosaar, I. (13. mai 2024. a.). Eestikeelsele õppele üleminekust 25 aastat hiljem. Allikas: <https://www.err.ee/1609340748/irene-kaosaar-eestikeelsele-oppele-uleminekust-25-aastat-hiljem>
- Lukk, M., Koreinik, K., Kaldur, K., Vihman, V. A., Villenthal, A., Kivistik, K., . . . Pertšjonok, A. (2017). Eesti keeleseisund. Tartu: Tartu ülikool ja Balti Uuringute Instituut (IBS). Allikas: [https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/56511/Aruanne_2017.pdf?sequence=5&isAllowed=y.](https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/56511/Aruanne_2017.pdf?sequence=5&isAllowed=y)
- Masso, A., & Kello, K. (03. 05 2010. a.). Vene õppekeelega koolide valmisolek eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekuks. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/df244b3f-8547-4df3-9ad2-d59dd37db2f3/content>

- Memberg, D. (2022). Hoiakud ja valmisolek seoses üleminekuga eestikeelsele õppele Jõhvis ja Kohtla-Järvel [magistritöö, Tartu Ülikool]Dspace. Allikas: <http://hdl.handle.net/10062/84008>
- Mulholland, M., & O`Connor, U. (2016). Collaborative classroom practice for inclusion: perspectives of classroom teachers and learning support/resource teachers. *International Journal of Inclusive Education* 20 (10), lk 1070-1083. doi:10.1080/13603116.2016.1145266
- Mägi, E. (2013). Eri- ja sotsiaalpedagoogika osakonna loomisest Tallinna Ülikoolis. *Eripedagoogika* 42, lk 27-28 (TÜR saal 2, 376 E75).
- Oks, K. (2016). Ühe muukeelse pere I kooliastmes õppivate laste akadeemilise toimetuleku toetamisest lapsevanema ja õpetajate arvamuse põhjal [magistritöö, Tartu Ülikool]. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/7190fdf4-2108-46e8-b0c0-a21323837d67/content>
- Ozfidan, B., & Hos, R. (september 2023. a.). Investigating Beliefs of Teachers og Multilingual Learners (MLLs). lk 57-73. Allikas: *International Electronic Journal of Elementary Education*. <https://doi.org/10.26822/iejee.2023.314>
- Padrik, M. (2013). Juubeliaasta 2013: 90 aastat logopeediat ja 45 aastat logopeedide ettevalmistust Eestis. *Eripedagoogika* 42, lk 21-26. (TÜR saal 2, 376 E75).
- Padrik, M. (08. detsember 2017. a.). Kust leida logopeede? (T. Vapper, Toim.) *Õpetajate Leht*. Allikas: <https://opleht.ee/2017/12/kust-leida-logopeede/>
- Padrik, M., & Hallap, M. (2020). Allikas: Mitmekeelne erivajadusega õpilane koolis. RITA-RÄNNE projekt. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/kasiraamat_mitmekeelne_erivajadusega_opilane_koolis.pdf
- Paulus, A. (2019). Muukeelse haridusliku erivajadusega õpilase märkamine ja õpetamine:probleemid õpetajate ja tugispetsialistide hinnangul [magistritöö, Tartu Ülikool].Dspace. Allikas: <http://hdl.handle.net/10062/65139>
- Pogodajeva, M. (05. detsember 2023. a.). Vene kodukeelega HEV-laste üleminek eestikeelsele õppele tekitab vastakaid arvamusi. (T. Vapper, Toim.) *Õpetajate Leht*. Allikas: <https://opleht.ee/2023/12/vene-kodukeelega-hev-laste-uleminek-eestikeelsele-oppele-tekitab-vastakaid-arvamusi/>
- Protassova, E. (2002). Latvian Bilingual Education: Towards a new approach. lk 439-449. doi:10.1080/1467598022000023876

- Puksand, H. (30. august 2024. a.). Hirmud eestikeelse hariduse pärast. Allikas:
<https://www.sirp.ee/hirmud-eestikeelse-hariduse-parast/>
- Pulver, A., & Toomela, A. (2012). Muukeelne laps Eesti koolis. Projekti lõpparuanne. Tallinn. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/4a787edd-7135-4c22-8a73-6536e58d4cb6/content>
- Pöder, K., & Lauri, T. (27. märts 2024. a.). Kuidas tagada edukas ülemine eesti õppekeelele? Arenguseire Keskus. Allikas: <https://arenguseire.ee/pikksilm/kuidas-tagada-edukas-uleminek-eesti-oppekeelele/>
- Pöder, K., Lauri, T., & Rahnu, L. (2017). Eesti koolisüsteemi väljakutsed: õpiedukuse erinevus eestikeelsetes koolides ja sisserändajate koolivalikud. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 Eesti rändeajastul. Allikas:
https://2017.inimareng.ee/static_assets/pdf/EIA%202016%E2%80%939317%203.5.%20Eesti%20koolis%C3%BCsteemi%20v%C3%A4ljakutsed.pdf
- Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus. (2010). Riigi Teataja I 2010, 41, 240. Allikas:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018003?leiaKehtiv>
- Rannut, M. (2015). Keelelised inimõigused. Allikas:
https://aastakonverents.humanrightsestonia.ee/wp/wp-content/uploads/2015/12/Keelelised-inimoigused_0112-Tulemused.pdf
- Rannut, M. (2017). Eesti keele õiguslik ja tegelik staatus Eesti tööturul. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. lk 195-201. Allikas:
https://www.2017.inimareng.ee/static_assets/pdf/EIA%202016%E2%80%939317%204.4.%20Eesti%20keele%20%C3%B5iguslik%20ja%20tegelik%20staatus%20Eesti%20%C3%B6%C3%B6turul.pdf
- Seepter, K. (2014). Õpilase vaimse võimekuse ja klassi õpikeskkonna seos akadeemilise edukusega kakskeelsetel ja nendega koos õppivatel eestikeelsetel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 2(1), lk 186-216. doi:10.12697/eha.2014.2.1.08
- Selliöv, R. (2016). Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Allikas:
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/hmin_b1_keeles_tase.pdf
- Simson, P. (08. juuni 2023. a.). Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe vene õppekeelega koolides vajab rohkem nõudlikkust. Allikas:
<https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/2398/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

- Soll, M., & Palginõmm, M.-L. (2011). *Õppekeelest erineva emakeelega õpilane koolis*. Tartu Ülikooli Narva Kolledž.
- Šalme, A. (2011). Latviešu valodas kā svešvalodas apguves pamatjautājumi. Jelgavas tipogrāfijā. Allikas: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/10-Met_LAT_3.pdf
- Zhang, C., & Choh, S. (2010). "The Development of the Bilingual Special Education Field: Major Issues, Accomplishments, Future Directions, and Recommendations," *Journal of Multilingual Education Research: Vol. 1, Article 7*. lk 45-62. Allikas: <https://research.library.fordham.edu/jmer/vol1/iss1/7>
- Tamm, K. (2021). Eripedagoogi teenuse vajadus ja kättesaadavus põhikooli III kooliastmes HEV-koordinaatorite arvamustele tuginedes. Allikas: [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.<http://hdl.handle.net/10062/73178>
- Tammaru, T. (. (2017). *Eesti inimarengu aruanne 2016/2017*. Tallinna Raamatutrükikoda.
- Tanajeva, M. (10. november 2024. a.). Lätis pole üleminek lätikeelsele haridusele läinud kõikjal sujuvalt. Allikas: <https://www.err.ee/1609517542/latis-pole-uleminek-latikeelsele-haridusele-lainud-koikjal-sujuvalt>
- Tomusk, I. (2019). Vene kooli üleminekust eesti õppekeelele. lk 1-10. Allikas: [file:///C:/Users/Liina/Downloads/Ilmar%20Tomusk.%20Vene%20kooli%20%C3%B5Cleminenkust%20eesti%20%C3%B5ppekeelele%20\(14\).pdf](file:///C:/Users/Liina/Downloads/Ilmar%20Tomusk.%20Vene%20kooli%20%C3%B5Cleminenkust%20eesti%20%C3%B5ppekeelele%20(14).pdf)
- Tooding, L. M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tähepõld, K. (2022). Lasteaia eripedagoogide tööülesanded kutsestandardi alusel, dokumentatsiooni põhjal ja eripedagoogide hinnangul [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. Allikas: <http://hdl.handle.net/10062/83425>
- Vahtramäe, E. (2023). Vene koolide eestikeelsele õppele ülemineku konstrueerimine juhtkirjades ja kommentaariumides [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. Allikas: <https://hdl.handle.net/10062/90489>
- Vapper, T. (05. detsember 2023. a.). Vene kodukeelega HEV-laste üleminek eestikeelsele õppele tekitab vastakaid arvamusi. *Õpetajate Leht*. Allikas: <https://opleht.ee/2023/12/vene-kodukeelega-hev-laste-uleminek-eestikeelsele-opele-tekitab-vastakaid-arvamusi/>

Vare, S. (2001). Eesti keel vene koolis I. Eesti keele õpetamine vene üldhariduskoolis.

Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/46d3dbe8-a80f-49ea-a0a1-5b0baf2457f3/content>

Voog, A., Hämmal, J., Esko, K., Seppel, K., Lauristin, M., Karu, M., & Vihalemm, T. (2023).

Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2023. Allikas:

<https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2024-04/EIM%202023%20aruanne.pdf>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Küsimustik

Lugupeetud eripedagoog!

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia eriala magistrant ja Kiviõli Riigikooli sotsiaalpedagoog Liina Kivisaar. Oma magistritöö raames uurin koolide eripedagoogide arvamusi muudatustest eripedagoogide töös seoses eestikeelsele õppele üleminekuga ja võimalustest nende muudatustega toimetulekuks. Võimalike muudatuste all pean lisaks õppekeele muutumisele silmas ka olukorda, et koolis suureneb oluliselt eesti keelest erineva emakeelega tuge vajavate õpilaste arv.

Palun Teid vastata järgnevatele küsimustele. Vastamine ei tohiks üldjuhul võtta aega üle 10 minuti.

Kogutud andmeid kasutan oma magistritöös. Ka olen kokku leppinud töö üldistatud tulemuste tutvustamise HTM-i spetsialistidele, et luua täiendavaid võimalusi eripedagoogide töö tõhustamiseks eesti õppekeelele ülemineku tingimustes.

Kuna osa küsimusi esitatakse varasemalt antud vastustest lähtuvalt, võib küsimustik täitmise käigus muutuda. Ärge ennast sellest häirida laske.

Vastata on võimalik nii eesti kui ka vene keeles.

Vastuste eest ette tänades,

Liina Kivisaar

Telefon: 56288474

e-post: liina.kivisaar@gmail.com

Osa A: A. Kõigepealt mõned üldandmed Teie kohta

A1. Teie vanus

- Kuni 24 aastat
- 25-29 aastat
- 30-34 aastat
- 35-39 aastat
- 40-44 aastat
- 45-49 aastat
- 50-54 aastat
- 55-59 aastat
- 60-64 aastat
- 65 ja enam aastat

A2. Kui kaua kokku olete töötanud kooli eripedagoogina?

- Alustan esimest tööaastat kooli eripedagoogina
- Kuni 4 aastat
- 5-9 aastat
- 10-14 aastat
- 15-19 aastat
- 20-24 aastat
- 25 aastat või rohkem

A3. Kas Te töötasite kooli eripedagoogina 2023/2024 õppeaastal?

- Jah
- Ei

A4. Milline on Teie erialane kvalifikatsioon?

- Mul on eripedagoogika-alane magistrikraad või sellega võrdsustatud haridustase
- Oman eripedagoogi kutset (tase 7 või 8)
- Õpin mõne ülikooli eripedagoogika magistriõppes
- Tegelen eripedagoogi kutse taotlemisega
- Olen lõpetanud eripedagoogika-alase bakalaureuseõppe
- Mul ei ole erialast haridust ega eripedagoogi kutset ja hetkel ma hariduse omandamise ega kutse taotlemisega ei tegele

Muu

Muu

A5. Millises kõrgkoolis omandasite või omandate eripedagoogi eriala?

Tartu Ülikoolis Tallinna Ülikoolis Väljaspool Eestit

A6. Mis keeles Te eripedagoogi väljaõppe lõpetasite või õpite seda eriala praegu?

Eesti keeles Vene keeles Muus keeles

A7. Kas olete saanud erialast täiendkoolitust?

Jah Ei

A8. Millal olete viimati erialast täiendkoolitust saanud?

Viimase kahe kuu jooksul Viimase õppeaasta jooksul Viimase kahe aasta jooksul 3-4 aastat tagasi 5-6 aastat tagasi Rohkem kui 6 aastat tagasi

A9. Millistel erialastel koolitustel viimati käisite? Palun pange kirja kuni kolm viimast koolitusteemat.

A10. Millises Eesti piirkonnas töötate?Tallinn Tartu Põhja-Eesti: Harju maakond (va Tallinn) Lääne-Eesti: Hiiu maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond ja Saare maakond Kesk-Eesti: Järva maakond, Lääne-Viru maakond ja Rapla maakond Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond Lõuna-Eesti: Jõgeva maakond, Põlva maakond, Tartu maakond (va Tartu), Valga maakond, Viljandi maakond ja Võru maakond Muu variant. Palun kirjutage!

Muu variant. Palun kirjutage!

Osa B: B. Töökogemus eripedagoogina ja selle keelekeskkond.

Kui töötasite või töötate mitmes koolis, vastake palun järgnevad küsimused selle kooli kohta, mida Te peate oma põhitöökohaks (kus Teie koormus oli/on suurim).

B1. Juhul kui Te eelmisel õppeaastal eripedagoogina ei töötanud, kuid olete seda teinud varem, vastake palun selles küsimustiku osas õppeaasta (nt 2022/23) kohta, millal viimati kooli eripedagoogina töötasite. Mis õppeaasta see oli?

B2. Mitmes koolis töötasite eripedagoogina 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil töötasite eripedagoogina?

Ühes Kahes Kolmes või enamas

B3. Mitmes koolis töötate eripedagoogina käesoleval õppeaastal?

Ühes Kahes Kolmes või enamas

B4. Kui suure töökoormusega töötasite kooli eripedagoogina 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil töötasite eripedagoogina? Kui töötasite mitmes koolis, liitke need koormused kokku.

B5. Kui suure töökoormusega töötate kooli eripedagoogina käesoleval õppeaastal? Kui töötate mitmes koolis, liitke need koormused kokku.

B6. Kooli õpilaste arv 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil töötasite eripedagoogina

Kuni 50

51-100

101-200

201-400

401-700

701-1000

Rohkem kui 1000

B7. Kooli õpilaste arv 2024/2025 õppeaastal

Kuni 50

51-100

101-200

201-400

401-700

701-1000

Rohkem kui 1000

B8. Koolis esindatud kooliastmed 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil Te töötasite eripedagoogina

1. kooliaste

2. kooliaste

3. kooliaste

B9. Koolis esindatud kooliastmed 2024/2025 õppeaastal

1. kooliaste

2. kooliaste

3. kooliaste

B10. Kooli õppekeeled 2023/24 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil töötasite eripedagoogina

Eesti keel Eesti ja vene keel Vene keel Muu variant, Palun kirjutage!

Muu variant, Palun kirjutage!

B11. Kooli õppekeeled 2024/25 õppeaastal

Eesti keel Eesti ja vene keel Muu variant, Palun kirjutage!

Muu variant, Palun kirjutage!

B12. Kui töötasite mitmes koolis, palun vastake järgnevad küsimused kõigi nende koolide õpilaste kohta, kellele eripedagoogilist tuge pakkusite.

Mitmele õpilasele Te 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal eripedagoogina töötatud õppeaastal järjepidevalt eripedagoogilist tuge osutasite?

B13. Millise õppekeelega õpilastele Te tuge pakkusite?

Eesti Vene

Muu keel. Palun kirjutage!

Muu keel. Palun kirjutage!

B14. Kuidas hindate Teie poolt õpilastele pakutud toe mahtu?Täiesti piisav Pigem piisav Pigem mittepiisav Pole üldse piisav Ei oska hinnata **B15. Kas Te pakkusite 2023/24 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil Te töötasite eripedagoogina, järjepidevalt tuge ...***Palun valige üks vastus igas reas!*

	Eelkõige	Ka neile	Ei pakkunud tuge
--	----------	----------	------------------

... eesti õppe- ja kodukeelega õpilastele? eesti õppekeele ja eesti keelest erineva kodukeelega õpilastele? eesti keelest erineva õppe- ja kodukeelega õpilastele? **B16. Millist tuge pakkusite eesti õppe- ja kodukeelega õpilastele 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil Te töötasite eripedagoogina?**Individaalsed eripedagoogilised tunnid Õpiabi Eripedagoogilised väikerühma tunnid Koostöine õpetamine Eripedagoogi tugi ainetunni ajal Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

B17. Millist tuge pakkusite eesti õppe- ja muu kodukeelega õpilastele 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil Te töötasite eripedagoogina?

Individuaalsed eripedagoogilised tunnid

Õpiabi

Eripedagoogilised väikerühma tunnid

Koostöine õpetamine

Eripedagoogi tugi ainetunni ajal

Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

B18. Millist tuge pakkusite eesti keelest erineva õppe- ja kodukeelega õpilastele 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal õppeaastal, mil Te töötasite eripedagoogina?

Individuaalsed eripedagoogilised tunnid

Õpiabi

Eripedagoogilised väikerühma tunnid

Koostöine õpetamine

Eripedagoogi tugi ainetunni ajal

Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

B19. Mis keeles pakkusite 2023/2024 õppeaastal või viimasel varasemal eripedagoogina töötatud õppeaastal eripedagoogilist tuge eesti keelest erineva kodukeelega õpilastele?

Ainult eesti

Pigem eesti

Eesti ja vene võrdselt

Pigem vene

Ainult vene

Ei pakkunud tuge eesti keelest erineva kodukeelega õpilastele

Muu variant. Palun kirjutage!

Muu variant. Palun kirjutage!

B20. Kust olete leidnud sobivaid õppematerjale?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi
Internetist	☐	☐	☐
Kolleegidelt	☐	☐	☐
Täiendkoolituselt	☐	☐	☐
HTM-i poolt soovitatud materjalid	☐	☐	☐
HARNO poolt soovitatud materjalid	☐	☐	☐
Sotsiaalmeediast (Facebook, Instagram)	☐	☐	☐
Konspektid omaenda õpingute ajast	☐	☐	☐
Erialasest kirjandusest	☐	☐	☐
Ise koostanud	☐	☐	☐

B21. Palun kirjutage, kust Te lisaks loetletud allikatele veel sobivaid õppematerjale leidnud olete!

B22. Kas kasutasite eesti keelest erineva kodukeelega õpilaste toetamisel samu õppematerjale kui eesti kodukeelega õpilaste puhul?

Jah

Osaliselt

Ei, ainult spetsiifiliselt selliste õpilaste jaoks koostatud materjale

B23. Kas Te kohandasite eestikeelseid materjale muu kodukeelega õpilaste jaoks?

Jah

Ei

B24. Kuidas Te eestikeelseid õppematerjale muu kodukeelega õpilase jaoks kohandasite?

Palun märkige üks vastus igas reas!

	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi
Kohandan materjali mahtu	☐	☐	☐
Lihtsustan teksti	☐	☐	☐
Kasutan rohkem pildilist materjali	☐	☐	☐
Tõlgin tööjuhised lapse emakeelde	☐	☐	☐
Kasutan selgemaid ja lühemaid töökorraldusi	☐	☐	☐

B25. Muu kohandamise variant. Palun kirjutage!

B26. Milliste probleemidega on Teil tulnud silmitsi seista eesti kodukeelega õpilastele tuge pakkudes?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi
Motivatsioonipuudus	☐	☐	☐
Vähene kodune tugi	☐	☐	☐
Nõrgad õpivõimed	☐	☐	☐
Koostöö puudumine teiste tugispetsialistidega	☐	☐	☐

B27. Mingi muu probleem. Palun kirjutage!

B28. Milliste probleemidega on Teil tulnud silmitsi seista eesti keelest erineva kodukeelega õpilastele tuge pakkudes?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi
Motivatsioonipuudus	☐	☐	☐
Vähene kodune tugi	☐	☐	☐
Nõrgad õpivõimed	☐	☐	☐
Koostöö puudumine teiste tugispetsialistidega	☐	☐	☐

B29. Mingi muu probleem. Palun kirjutage!

Osa C: C. Eestikeelsele õppele üleminek

C1. Kas muudatused, mis toimuvad koolis seoses eestikeelsele õppele üleminekuga, on Teie arvates ...

Palun valige üks vastus igas reas!

	... positiivsed	... pigem positiivsed	... pigem negatiivsed	... negatiivsed	Ei oska hinnata
... Eesti ühiskonna kui terviku plaanis	☐	☐	☐	☐	☐
... eripedagoogi poolt täidetavate tööülesannete keerukuse plaanis	☐	☐	☐	☐	☐

C2. Soovi korral palun põhjendage oma vastuseid!

C3. Kuivõrd eestikeelsele õppele üleminek Teie tööd mõjutab?

Mõjutab tugevalt	☐
Pigem mõjutab	☐
Pigem ei mõjuta	☐
Ei mõjuta üldse	☐
Ei oska hinnata	☐

C4. Palun hinnake, milliseid probleeme võib eestikeelsele õppele üleminek kaasa tuua Teie tööülesannetes?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Eelkõige	Ka see	Seda mitte	Ei oska hinnata
Kasvab töömaht, kuna lisandub muu emakeelega tuge vajavaid õpilasi	☐	☐	☐	☐
Kasvab töömaht, kuna rohkem aega kulub materjalide ettevalmistamisele ja kohendamisele	☐	☐	☐	☐
Kasvab kolleegide nõustamise maht	☐	☐	☐	☐
Tegevusega seotud dokumentatsiooni mahu kasv	☐	☐	☐	☐
Keelebarjäär vanematega	☐	☐	☐	☐
Iseenda keeleoskusega seotud probleemid	☐	☐	☐	☐

C5. Mingi muu mõju või probleem. Palun kirjutage!

C6. Kui pädevaks peate ennast pakkumaks tuge muukeelsele lapsele eesti keeles?

- Igati pädevaks
- Küllaltki pädevaks
- Mitte eriti pädevaks
- Üldse mitte pädevaks
- Ei oska hinnata

C7. Soovi korral palun põhjendage oma vastust!

Osa D: D. Tugi eripedagoogile seoses eestikeelsele õppele üleminekuga

D1. Kuidas hindate enda valmisolekut eestikeelsele õppele üleminekuks?

- Väga heaks
- Küllaltki heaks
- Mitte eriti heaks
- Puudulikuks
- Ei oska hinnata

D2. Kas vajate eestikeelsele õppele üleminekuga seoses täiendavat tuge?

- Jah, kindlasti
- Pigem jah
- Pigem ei vaja
- Ei

D3. Mis osas tuge vajate?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Eelkõige	Ka see	Seda mitte
Õppematerjalid	☐	☐	☐
Õpetamise metoodika (diferentseerimine ja individualiseerimine)	☐	☐	☐
Töö lapsevanematega	☐	☐	☐
Õppekeelest erineva emakeelega õpilaste toetamine	☐	☐	☐
Keeleõpe (enda osas)	☐	☐	☐

D4. Muu tugi. Palun kirjutage, milline!

D5. Kellelt eelkõige tuge ootate?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Eelkõige	Ka see	Seda mitte
Teised tugispetsialistid	☐	☐	☐
Kolleegid	☐	☐	☐
Kooli juhtkond	☐	☐	☐
Eripedagoogide Liit	☐	☐	☐
HARNO Rajaleidja keskused	☐	☐	☐
Haridus- ja Teadusministeerium	☐	☐	☐

D6. Muu toetusaja. Palun kirjutage, kes!

D7. Millises vormis sooviksite tuge saada?

Palun valige üks vastus igas reas!

	Eelkõige	Ka see	Seda mitte
Lühiajalised koolitused	☐	☐	☐
Pikaajalised kursused	☐	☐	☐
Mentorlus	☐	☐	☐
Individuaalsed vestlused kogunud kolleegiga/mentoriga	☐	☐	☐
Näidistunni vaatlus	☐	☐	☐
Regulaarsed ümarlauad kooli teiste tugispetsialistidega	☐	☐	☐
Internetipõhised materjalid	☐	☐	☐
Internetipõhine interaktiivne õpikeskkond	☐	☐	☐

D8. Mingi muu toe vorm. Palun kirjutage, milline!

D9. Kas Teil on seoses eripedagoogi tööga eestikeelsele õppele ülemineku tingimustes veel midagi öelda, mida töö autoril ja ülemineku korraldajatel oleks oluline teada? Palun kirjutage!

D10. Suur tänu vastuste eest! Lõpetamiseks vajutage palun nupule "Esita".

Aitäh! Teie vastused jõudsid andmebaasi.

Uuringu koduleht:

<https://sisu.ut.ee/etse/>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liina Kivisaar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

ERIPEDAGOOGIDE TÖÖ SPETSIIFIKA 2024.AASTAL EESTIKEELSELE
ÕPPELE ÜLEMINEVATES KOOLIDES,

mille juhendajad on, Rein Murakas ja Tea Ausin.

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liina Kivisaar
21.05.2025